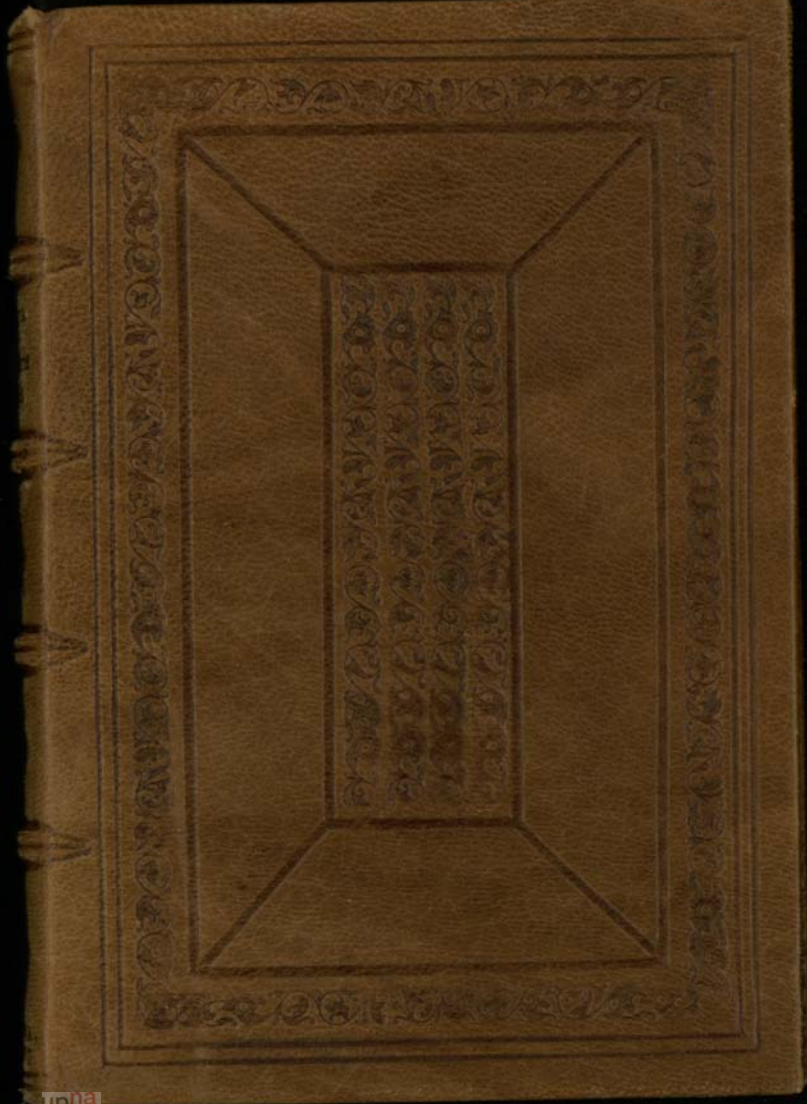
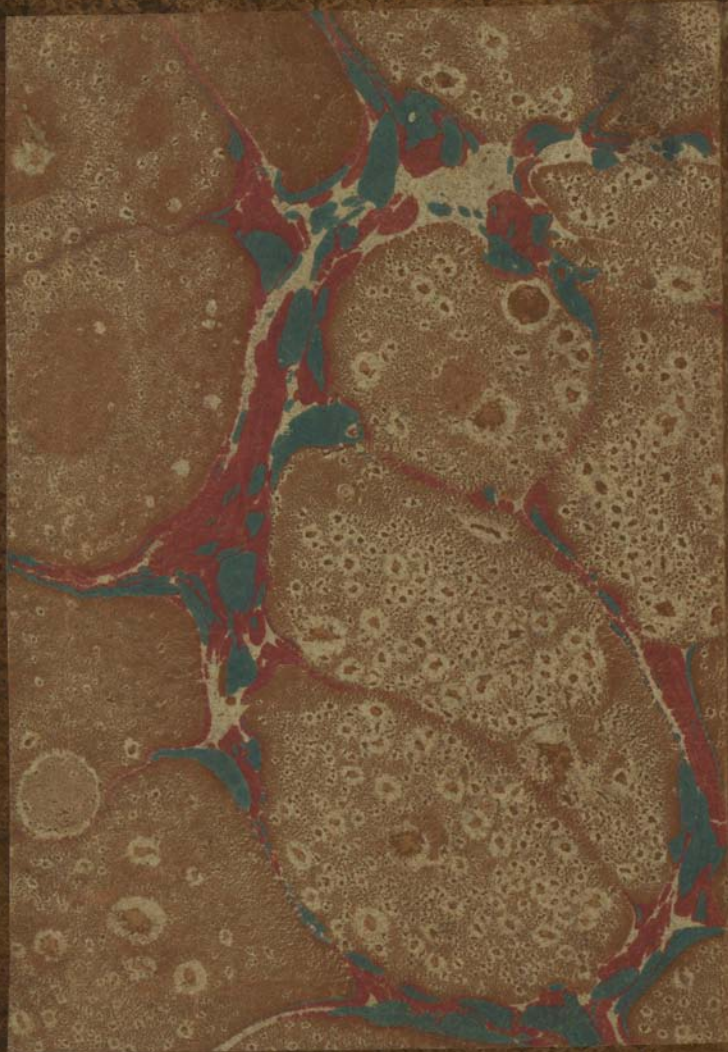
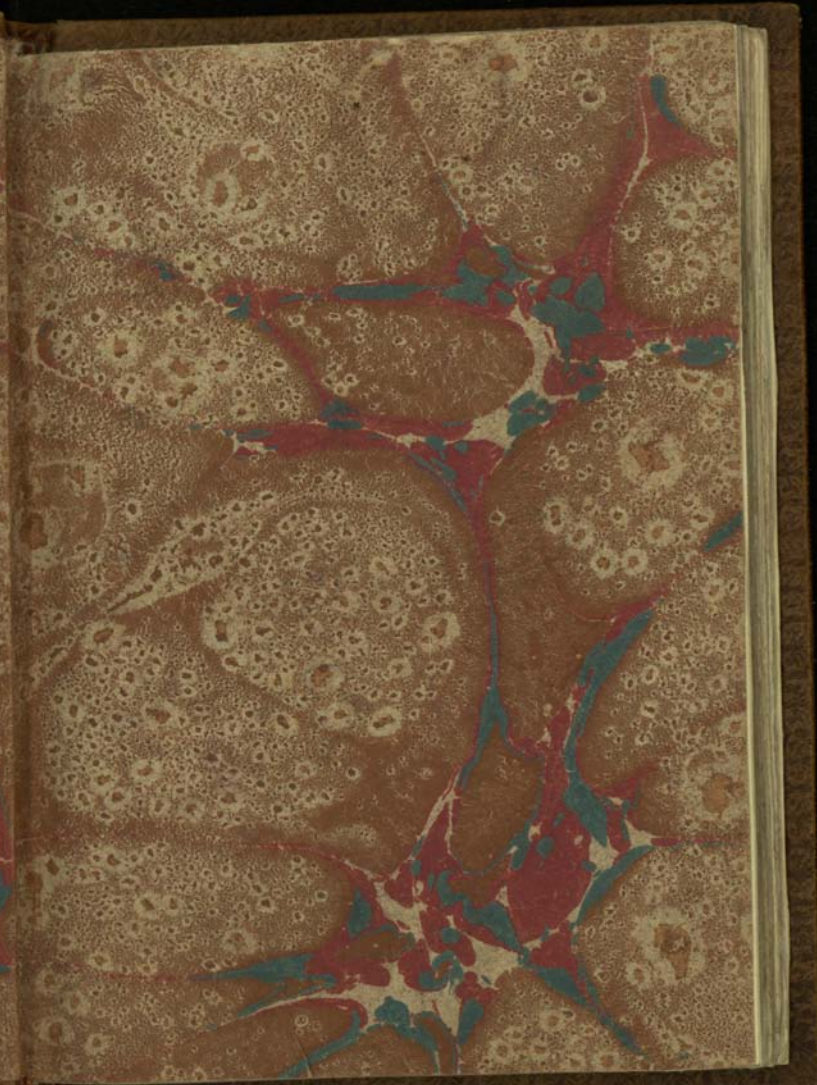

Sutra
Gram
tica

BONA
1877

RC

Pg corrupte

Perez boyer

141

Palau 303057

No se registra ventas
de este raro libro
de José Juan Saura
Hurtado de la Villa
de Vitoria.

Este libro no se vende
en Vicente Ximeno:

Escuelas del Remed Valencian

Segun Perez Boyer los
papelos son breves y sencillos
y es obra muy pedregosa
para los niños

MICHAELIS
SAVRÆ VALEN-
TINI GRAMMATICÆ
Institutiones Latinae linguę
Tyronibus utilif-
simæ-

Sine arrogancia dictum:

Sauram cognosces.

ut ex unguibus

Leonem: Sic ex dictis

PAMPILONÆ

Ex officina Thomę Porrali Sabaudienfis,
Anno ab ortu Christi
1577.

2
Michael Saura Valentinus

candido Lectori

S. D.

ESSIME sentiunt, qui Grammatica praecepta omnino uana esse credunt, ac Latinam linguam sola auctorum lectione parari posse, sibi persuadent. Qui cum sine praeceptis, nimirum, sine uera partium orationis cognitione, earundem compositione, cuiusq; syllabe recta pronuntiatione, & orthographia & uerbi recte scribent, emendate loquentur, & ad grauiiores disciplinas accedent feliciter parati. Plane his neglectis, uel anno suorum studiorum sexto solecismis scatent; atq; in omni congressu turpiter obmutescunt: & quod maxime dolendum est, celeberrimos doctores hac aetate nostrae uidemus barbarè wasteq; saepe numero loqui. Ne igitur has infamiae notas discipuli nostri subirent, neue praeceptionum multitudinem perturbarentur; libellum hunc breuem & facilem, pueris; instituentis apprimè uilem in lucem emittere conati sumus. Reperitur quidem in hac arte una erudiendi, ratio certaq; uia, qua cognitis semel principijs, literarum amatores ad insignes audien-

audientes auctores adhaerent, tum ad scribendum lo-
quendi facultatem, & ad excecendum stylum. Por-
rò nec parui refert, ad ingenij cultum, animiq; in-
formationem preceptore vti in bonis artibus felici-
ter versato; & si assiduus vsus, ac frequens dicendi,
scriuendiq; exercitatio plurimum iument. Cupiens
itaq; vel infantulis prodesse, & literarum republi-
ca nullissima quæq; ex optimis ac electissimis scrip-
tibus: atq; sic descripsi, ut ne discendi molestia adole-
centulorum frangerentur ingenia, nec desperatione
eorum tangueretur industria. Nulla itaq; laborosi
hec scripta meâ attente legerim; singularum vocum
attributa & affinitates ediscant: tum ipsorum oratio-
nis partes aptissime collocare, singula verba modu-
late proferre; ac proprijs literis scribere, plane
sciunt. Bene vale, Pápolonæ calendis Septembris,
anno ab ortu Christi. 1577.

Michaelis Sauri Valen-
tini Grammaticae Insti-
tutiones.

Grammatica scientia est, quae recte scribere, & pure loqui, ex usu scriptorum elegantium docet; nimirum Terentij, Virgilij, Caesaris; & Ciceronis. Cuius partes sunt quatuor, Etymologia, Syntaxis, Prosodia, & Orthographia.

DE ETYMOLOGIA.

Etymologia est pars Grammaticae, Methodica, quae uerbis ex attributis uis, & naturam partium orationis inquirat.

Partes orationis actio sunt, nomen, pronomen, uerbum, participium; praepositio, aduerbium, interiectio, coniunctio; ex his prima flectuntur, ultima uerbo flecti non possunt.

DE NOMINE.

Nomen est pars orationis, quae flectitur per casus, sine ulla terti temporis significatione, ut *auusa*, *Musa*.

Grammaticæ

Nomen duplex est *genus* substantiuum, cui præponitur unus articulus, aut duo: ut hic dominus, hic & hæc homo. Quod nomen redi uel fixum uocant.

Alterum adiectiuum, cui uel tres articuli præponuntur: ut hic, hæc, hoc prudens: uel declinatur tribus uariis uocibus: ut bonus, bona, bonum. Dicitur etiam Epitheton, & cecidens, & Mobile.

Observatio. - Articulus est generis index, uel nota. Articuli tres sunt, hic, hæc, hoc: hic nominibus masculinis: hæc femininis: hoc uero neutris tribuitur.

Nominis attributa sex sunt, declinatio, genus, casus, numerus, species, & figura.

Declinatio est aliquid uocis per casus uariatio.

Declinationes nominum quinque sunt: Prima, que facit uocem signandi casum singularem in æ, diphthongum ut Musa, Musæ: Secunda in i: ut dominus, domini: Tertia in s; ut sermo, sermōnis: Quarta in us, uel u: ut sensus, sensus; uerum, uerum: Quinta in ei; ut dies, diei. De quibus alibi copiose dicemus.

Genera Nominum septem sunt: Masculinum, cui præponitur hic, ut hic dominus: Femininum hæc ut hæc

Institutiones. 4.

hæc Musa; Neutrum hoc, ut hoc templum: Cominu-
ne, cui præponitur hic & hæc; ut hic & hæc bono:
omne, cui tres articuli insunt, uel totidem fines uar-
ij; ut hic, hæc, hoc felix; urbanus, urbana, urba-
num: D ubium est, quod modo, masculinum, modum
fœmininum inuenitur; ut dies & finis: Promiscuum
est illud, quod uniuoce utrunq; sexum complecti-
tur; ut hæc aquila, hic miluus.

At nominum genera tribus modis cognoscuntur,
significatione sine; & auctoritate.

Casus nominum septem sunt, nominans, gignens;
dans, accusans, uocans, auferens, et efficiens. Rectus,
patris casus, tertius, quartus, quintus, sextus, & sep-
timus. Qui pronominum, & participiorum citans
sum.

Omnis nominatiuus, cuiuscunq; dictionis sit, & Anocatiã
numeri, est tertiæ personæ, ego uerò prima; tu se-
cundæ, cum uocatiuis omnibus. At ipse omnes per-
sonas assumit.

Numeri nominum duo sunt, singularis, qui unum
significat; ut puer; pluralis, qui multa, ut pueri. Ve-
rum totidem in pronomine, uerbo, & participio
inueniuntur.

Grammatical

Species nominum duplex est, primaria, que non aliunde ducitur, ut mons & derivata, que ab alia dictione trahit originem: ut montanus a monte. Quae in aliis ferè partibus item duplex reperitur, ut ego meus: calco, caleſco; putreſcit, pulcherrimè.

Sunt & alia nomina forme, propriumque commune, antecedens, relatiuum, reditiuum, & partitiuum.

Proprium est, quod unum tantum concernit, ut Michaël, Ioannes. Commune uero quod pluribus: ut mulier, uir.

Antecedens est, quod a relativo refertur, ut Ciceronè est, imitandus, qui pareus eloquentiæ habetur.

Relatiuum est, quod rem iam positam e citè refert, ut uir, qui nos instituit, et colendus est.

Partitiuum dicitur, quod significat multa singillatim: ut quisque, neuter, uel unum è multis, et alius, alter, reliquus.

Reditiuum illud appellatur, quod uelut ipsa res præcedit, aut sequitur, ut, Quod homines, talis sententiæ: Talis est uir, qualis oratio.

Figura

Institutiones. §

Figure nominum, atq; aliarum partium duæ sunt: Simplex, ut doctus, is, scribo, amanti; abs, inde, heu, nam: Composita, ut indoctus, idem; rescribo, adamas, absq; deinde, eheu, namq;.

Figura herò est, quæ dictionem simplicem, & compositam distinguit.

At nomina tribus modis componuntur: primo è duobus integris; ut Respublica, iusurandum: altero, ex uno tantum; ut omnipotens, iuriconsultus: ultimo deniq; è duobus imperfectis; ut eiusmodi, huiusmodi, cuiusmodi.

De Pronomine.

Pronomen est dictio, casibus declinata, quæ hinc nominis proprii ponitur: ut ego, tu, ille.

Pronominis affectiones tot sunt, quod nominis esse diximus.

Declinationes Pronominum quatuor sunt. Prima, quæ facit genitium singulare in i: ut ego, mei, tui, sui: Secunda in im; ut iste, istius, ille, illius: Tertia, in i, e, i; ut meus, mea, meum; mei,

mea

Grammaticæ

mei: Quarta, in is, ut nostras, nostratis, uestras,
uestratis.

Genera pronominum quatuor sunt: Masculinum,
ut meus: Femininum, ut mea: Neutrum, ut meum:
Omne, ut ego, nostras.

Annota
tio.

Quinto casu utriusq; numeri pronomina carent
omni: præter tu, meus, noster, & nostras. Sui carce
utrobique nominandi casu.

Pronomina sunt decem & quinq; octo primæ spe
cici, ego, tu, sui, hic, iste, ille, ipse, is: Deriuata autē se
ptē: meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, & uestras

A genitio mei nascitur meus: à nostrum, noster, &
nostras: à tui, oritur tuus: à uestrum, uester & ue
stras: à sui uerò fit, suus, sua, suum.

Pronomina uariè componuntur: primum Inter se
isthic, isthæc, isthoc, uel isthuc: deinde cum aduerbijs;
ut eecum, eecam: pro ecce eum, ecce eam: postremo
cum syllabicis adiectionibus, me, te, ce, pte: ut egomet,
tatemet, ne indicatur tertia persona uerbi, tumeo, tu
te, hicc, huiusco, meapte, suapte.

Tanq; Pronominum uis, est quidem uaria demon
strato

Institutiones. 6

Prætorum sunt, ego, tu, hic, iste, ille: rellati, ipse, & is: reciproca, sui, & suus: gentilia, nostras & uestras: possessiua, meus, tuus, suus, noster, & uester.

De Verbo.

¶ Verbum est pars orationis, quæ flexa cum modis & temporibus, sine casu, rem esse, uel agere, uel pati significat.

Affectus uerbi octo sunt, coniugatio, genus, modus, tempus, numerus, personæ, species, & figura.

Coniugationes uerborum quatuor sunt: Prima, quæ habet secundam personam indicantis modi, in as, & a, longum ante re, in infinito: amo, amas, amare: Secunda, in es, & e, productam ante re, in infinito: ut doceo, doces, docere: Tercia, in is, & e, breuè ante re, in infinito: ut lego, legis, legere: Quarta in is, & i, longum ante re, in infinito: ut audio, audis, audire.

Coniugatio est uerbi per modos & tempora uariatio.

Genera uerborum quinque sunt, agens, patiens, neutrum, deponens, & commune.

Grammatica

Item Modi quinque sunt: Indicans, Imperans, Optans, Subiungens, & Infinitus.

Tempora etiam quinque: Praesens, ut amo: Praeteritum imperfectum, ut amabam: Perfectum, ut amavi: Plusquamperfectum, ut amaveram: Futurum, ut amabo, amavero.

Tempus praesens, praeteritum perfectum, indicantis modi, & supina, non formatur. At quinque tempora in re, esse, rim, ro, et se finitima praeterito perfecto formari solent: cetera vero tempora formant praesens.

Personae verborum tres sunt: Prima, ut audio: Secunda, ut audis: Tertia, ut audit.

DE PARTICIPIO

Participium est vox a verbo semper ducta, casibus flexa, cum tempore, ut amans, amantis.

Participij consecutiones septem sunt, tempus, significatio, declinatio, genus, casus, numerus, & figura.

Tempora participiorum tria sunt: Praesens, ut amans: Praeteritum, ut amans; Futurum, ut amaturus, amandus.

Signifi-

Institutiones. 7

Significationes duæ: *agens, ut amans, amaturus:*
paciens, ut amatus, amandus.

Genera participiorum quatuor sunt: masculinum,
ut amatus: femininum, ut amata: neutrum, ut ama-
tum: omne, ut amans, amantis.

Participia in *rus*, uel in *du*s finita, per primam, ^{Annotatione,}
& secundam nominis declinationem flectuntur: at
in *ans*. & *ens* per tertiam.

Participia presentis temporis formantur à pri-
ma persona præteriti imperfecti indicantis modi,
bam, uel bar, in ns, mutatis: ut amabam, amans: lege-
bam, legens: loquebar, loquens: luctabar, luctans.

Quæ in *rus, tus, xus* exeunt, fiunt à posteriori
supino, *rus* addita: uel *s*, adiuncta: ut *uisu, uisurus,*
uel uisus: amatu, amaturus, uel amata: pexu, pexu-
rus, uel pexus.

Participia uerò in *du*s, à gignendi casu participij
presentis temporis manant, *tis* in *du*s mutata, ut
amans, amantis, amandus.

Participium genus, casus, & declinationem habet. Obser-
uet & nomine; tempus & significationem à uerbo: at uatio.
numerus & figura utriq; sunt communia.

De

Grammaticæ
DE AFFINITATIBVS, VEL
conuenientiis partium
orationis.

Nomen substantiuum cum adiectiuo, pronomine, & participio in tribus, genere, numero, & casu conuenit, pax optima; mos tuus, lectio audita.

Antecedens cum relatiuo, genere, numero, & persona concordat; ut uir qui, mulier que.

Nominatiuus cum uerbo finiti modi, in duobus, numero, personaq; consentit; ut literę florent, uirtus iacet.

De Præpositione,

Præpositio est pars orationis, quę ceteris ferę præponitur seiunctim, aut cum illis coniunctim componitur; ut ad urbem profectus est, absq; depono.

Præpositionis affectus duo sunt, casus & figura.

Casus tres: signendi casui seruiunt, pridie, postridie, tenus.

Præposi-

Institutiones.

Præpositiones accusatiuum exigentes sunt; ad, apud, ante, aduersus, aduersum, cis, citra, circum, circa, circiter, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob, pone, per, prope, propter, propius, proxime, pridie, postidie, post, procul, penes, præter, supra, secundum, secus, trans, usq; , ultra, uersus, uersum.

Sexto casui præponuntur, a, ab, abs, absq; , exm, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, sine, tenus.

In, sub, super, & subter, quartum, & sextum casum recipiunt. Quarto casui destinata sunt, cum uerbis motum significantibus iunguntur: Sexto enim cum quietem.

An, con, dis, di, re, se, semper compositæ reperiuntur: ut ambio, conscribo, disputo, dimico, repeto, separo.

Cum, usq; , tenus, & uersus postponuntur, sed priores duæ non semper; posteriores uero perpetuo, ut nobiscum agebat, & cum dictatore: Cicero, Quintus usq; Patulos uenit: Terentius, Miletum usq; Valentiam uersus, crurum tenus. Hinc manant hæc tenus, & quatenus.

Observationes tres.

At

Grammaticæ

At præpositiones in compositione, augere, minuire,
& mutare aliarum partium significationem pos-
sunt; ut per difficilis, subtristis, dimico.

Verum præpositio sine casu, aduerbium erit; ut
Cum scriuerem puer uenit; præpè sunt hostes.

De Aduerbio.

Aduerbium est, quod uerbo, nomini, aut partici-
pio iunctum, eorum significatione illustrat, ut rectè
scribit, est mirè facundus; malet uehementer iratus.

Aduerbij confectiones tres sunt, significatio, spe-
cies, & figura.

Aduerbia affirmandi sunt, etiam, certè, ne, sic, ita,
quidni?

Comparandi, magis, minus, maxime, nimium,

Confirmandi, profecto, itaq; sanè, planè.

Congregandi, simul, una, pariter, non solum, non
modo, non tantum, sed etiam, verum etiam.

Demonstrandi, en, ecce.

Dubitandi, forte, fortasse, forsan, forsitan.

Eligendi, potius, imò, quinimo.

Euentus, forte fortuna, fortuito.

Hor-

Institutiones.

9

Hortandi, eia, age, agere, agendum.
Intendendi, magno per se, impense, valde.
Interogandi, cur? quare? quomobrem?
Iurandi, Hercule, Pol, Aede pol, in diis fidias.
Loci, ubi, hic, huc, hanc, hinc, foras, intro.
Negandi, non, minime, haud, nequaquam.
Numeri, semel, bis, ter, quater, quinquies.
Ordinis primum, de inde, praeterca, postremo, coeterum, ad haec.
Qualitatis, facundè, peritè, eleganter, bene, doctè, pulchrè malè.
Quantitatis, multum, parum, satis, tantum, quantum.
Remittendi, vix, ægrè, sensim, paulatim, pedetèntim.
Separandi, seorsum, priuatim, egregiè.
Similitudinis, ecu, quasi, velut, sicut, tanquam, ut, vti, perinde.
Temporis, hodie, heri, nunc, nuper, cras, olim, pridem, manè, madò, pèrendiè.
Vocandi, heus, ô.

De Interiectione

Interieccio est sonus, animi affectum inconditè significans, cui duo accidant: significatio & figura.

Abijcientis interieccio est, Apage.

Exclamantis, oh, proh.

Ad

Grammaticæ

Admirantis , pape.
Fastidientis , ohe.
Dolentis , hei , heu.
Indignantis , yah.
Laudantis , euge,
Ridentis , ha , ha , he.
Minantis , ve.
Sciscitantis , amabo , sodes.
Optantis , vinam.
Vocantis , chodum.
Paucis , at , at , au.

De coniunctione.

Coniunctio est pars orationis, quæ reliquas inter se coniungit ; vt Ego & tu , pares & equales sumus.

Coniunctionum effectus tres sunt, significatio, ordo, & figura,

Significa Aduersantes sunt, at, sed, tamē, etsi, tametsi, quantum, quam, quanuis, licet, verò autem.

Colligentes, ergo, igitur, proinde, quo circa, quare, quoniam.

Copu-

Institutiones 10

Copulantes, & , que, atq; , etiã , ac cum, tum.

Dijungentes, aut, vel, nec, siue, seu.

Explentes, quidem, equidem, sed enim, at enim, eumvero.

Causales, quia, enim, etenim, nam, quod, propterea quod, quoniam, quippe, quando, quandoquidem, utpote, siquidem, nisi, nisi, ut.

Triplex est coniunctionum ordo, at, et, ac, atq; , aut Ordo
ut, nec, nisi, quatenus, siue, semper præponuntur.

Enim, que, ne, ne, quidem, quoq; , autem, & verò, perpetuo postponuntur.

Communes autem sunt, equidem, igitur, ergo, tamen, itaque.

Atq; satis diximus de partibus orationis.

DE NOMINVM DECLINATIONIBUS.

Nomina neutra cuiuscunq; declinationis, singula tres casus similes obtinent in utroq; numero nominandi,

Grammaticæ

mandi, accusandi, & vocandi: quorum plurales semper desinunt in *a*, vt *templa*, *tempora*, *cornua*.

Vocatiuus viriusq; numeri, ferè semper nominandi casui similis est.

Datiuus & ablatiuus plurales, similes etiam sunt, in omni declinatione.

De prima declinatione,

Prima declinatio quinque fines habet in recto singulari, *a*, *e*, *as*, *es*, *am*, vt, *Musa*, *Rhetorice*, *Aeneas*, *Anchises*, *Adam*.

Observatio. *A*, vociuus seruit Latinis, *e*, *as*, *es*, Græcis: am vero Hebrais. At hæc multo rectius in *as*, desinit; vt *Adamus*, i. *Abrahamus*, i.

Numeri vnus gignens casus in *a*, diphthongon fit, vt *aula*, *e*, *piſta*, *piſta*.

Nam *aula*, & *piſta*, poetis relinquuntur.

Nomina Græca in *e*, finita, patrium casum mittunt in *es*, vt *Rhetorite*, *Rhetorices*. Sed rectius Latinè ſectuntur: vt *Rhetoricæ*, *Rhetoricæ*.

Est

Institutiones.

11

Est autem diphthongus duarum vocalium connectio; ut *Muse, pœna, audio, euge.*

Numeri multitudinis dans & auferens casus in *is*, finiiri solent: sed *ambæ, & duæ* in *abus*, item, *deæ, equa, filia, nata, mula, liberta*; idq; differentia causa.

Deus enim, *equus, filius, natus, mulus, libertus, in is, definiunt.*

De secunda declinatione

Nominatiuus secundæ declinationis sex obtinet terminationes, *er, ir, ar, us, un, & eus*; ut *puer, vir, sator, dominus, templum, Orpheus.*

Genitiuus singularis semper fit in *i*: ut *dominus, domini, amicus, amici,*

Vocandi casum singularem in *e*, pones, ut, *o domine, o amice.* At *Deus, fluvius, & latinus*, similè recto habent *Filius* facit *o fili.*

In *ius*, verò propria nomina, *abstia, us, faciunt in i*; ut *Horatius, o Horatij, Terentius, Terentij.*

Ab

Grammaticæ

Ab, er, ar, ur, um, similes sunt vocatiui, nominandi
iuis.

Rectus pluralis fit in i; vt domini, amici. Deus,
Dei, vel Di; facit.

In dandi verò & auferendi casibus deis, vel dijs
babet.

De tertia declinatione.

Tertia declinatio penè infinitos coninet fines
sed à quocumq; fine, ð habet in genitiuo singulari; vt
sermo, sermonis.

Accusans casus exit in em; vt sermonem. At in
im, mittunt, sitis, tuis, Tigres, Tiberis, uis, accusati-
uum. In em, et im, obtinent, buris, febris, nois, pel-
nis, pulpis, restis, securis, turtis.

Nomina verò Greca in em, & in a, desinunt, vt
aër, aërem, & aëras; Hector, Hectore, & Hectoras.

Vocans casus nominandi casui respondet; vt p
sermo. Sed in Græcis aufertur, s, recti: vt Pallas, ð
Palla; Paris, ð Paris.

Ablatibus singularis fit in e; vt à sermone. Hunc
vocat

Institutiones.

12

Verò casum ia i, habent nomina mensum, & neutra per al, ar, e, finita: & que in im, solum accusatiuum faciunt: vt Aprili, Quintili, Sexili, tribunali, puluinari, monili, siti, Tyberi. Plus quoq; facit pluri.

Far, gausape, iubar, & nectar, in e, exeunt.

Nomina, quæ in em, & in im, accusandi casum desinant, in e, & ini, ablatiuum habent, vt febre, vel febrī. Et comparationis nomina, cum omnibus adiectiuis; vt à maiore, uel maiori; prudente, vel prudenti.

Item, hæc amnis, anguis, auis, ciuis, clanis, classis, ignis, imber, nauis, neptis, postis, pugil, strigilis, suppellex, uexilis, uigil: atq; à uerbis deducta; ut expultrix, meretrix, nutrix, uictrix.

De casibus numeri pluralis.

Nominandi, accusandi, & uocandi casus plurales, in es desinant; ut sermones, sermones, sermones.

Genitiuus in um facit; vt sermonum, præterquam in nominibus in s, finitis æqualibus syllabis in recto, & patrio casibus numeri singularis vt, uulpes, uulpium,

Grammaticæ

piem, ignes, ignium. At canis, iuuenis, panis in tum, solam retinent.

Nomina autem, ablatiuum, tam in i, quàm in e, & in i, facientia: in ium finire solent; ut collium, omnium. Et monosyllaba in duis consonantes abeuntia: ut arrium, incertium, montium: quibus similia sunt, as, cor, dis, glis, lis, mas, nix, nox, os, ossis, uas, uadi, caro, & Jamnis. Quirites autē, qui ritū facit:

Comparatiua nomina gignēt casum pluralem in am, obtinent: ut maiorum, pulchriorum: plus, plurium habet, & bos, boū. Et hæc consors, inops, pugil, suplex, uigil; cum compositis a caput, ut biceps, bicipitum, inuiceps, municipum.

Datiuus & ablatiuus plurales in ibus exeunt, ut sermonibus, a sermonibus: bos autem facit bubus, & bubus.

At Græca in, a, in is, sæpius cadunt, ut poëmatiss, dogmatiss; interdū in ibus, ut poëmatib⁹, dogmatibus.

De quarta Declinatione.

Quarta declinatio duas solū terminationes habet, ys & y, sed hanc in singulari numero minime delect

Institutiones.

13

nos habet: ut uisced hanc in singulari numero nominis declinandam: ut hie sensus; hoc genus.

Genitiuis singularis exiit in us; ut sensus.

Dandi & auferendi casus plurales in ibus, distinguuntur: ut sensibus; genibus. Hec autem in ibus, arcibus, uariis; & paruis: ut differant ab eorum parte, & parte, declinationis tertie. Verum sine discrimine dicuntur acubus, ficubus, lacubus, portubus, quercubus, quibus a queror, specubus, tribubus: uerubus.

De quinta declinatione.

Rectus quinto declinationis uel in es, terminatione contentus est: ut dies, res: quibus demptis, & a terra huius inflexionis nomina gignendi, dandi, & auferendi casibus numeri multitudine uariantur.

His dem a terra legitur, hinc tertio, ius, rus, ma res, &; aris, & ibis, oris.

Et hanc de legitur nominum formis.

De nominibus Anomalis.

Notum autem anomalum est, quod uisced genus aut de-

aut declinationem, aut caret altera numero, aut desit certis casibus in alterutro.

Hæc mutant genus, locus, loci; loca, locorum, vel loci: balneum, balneum; balneæ, balnearum, vel balnea, balnearum: pileum, pilei, pilea, pileorum; caelum, cæli, cœli, cœlorum; delitium; delitij, delitiæ, delitiarum; sepulchrum; sepulchri, sepulchra, sepulchrorum: iussus, iussus, iussa, iussorum; euentus, euentus; euentus, euentorum.

Variè declinantur, colus, colij; colus, colus: laurus, lauri; laurus, laurus; ficus, ficij; ficus, ficus: pinus, pinij; pinus, pinus: iugerum, iugeri; iugera, iugeriorum: acus, aci; acus, acus: domus, domi; domus, domus; domus, domus; usus, usus; usus, usus.

Quæ sequuntur singulari numero carent, cancelli, orum; supi, orum; inferi, orum; liberi, orum; posteri, orum; carceres, um; lemures, um; ælites, cœlitum; maiores, rum; nates, natalium; optimates, optimatum; proceres, rum; penates, penatium; sales, salium; artus, artuum.

Item hæc, edes, ediam; copia, arum; cuna, arum; calendæ, arum; dimitte, arum; exubia, arum; exuvia, arum; inimicitia, arum; illecebra, arum;

Institutiones

27

arum; literæ, arum; minæ, arum; munditiæ, arum; nugæ, arum; nuptiæ, nuptiarum; nonæ, nonarum; nares, narium; opes, opum; sordes, ium; thesmæ, arum; tenebræ, arum.

Eiusdem generis sunt, arma, armorum; castra, castrorum; incunabula, orum; cibaria, orum; iuga, orum; iusta, iustorum; cenia, ium: Bucolica, Georgica, Oeconomica, Ethica, Politica.

At hæc plurali numero destituta leguntur, sanguis, fumus, mundus, nemo, Sol, Luna, vesper, carcer, vita, gloria, fama, gaza, fuga, culpa, memoria, eloquentia, sapientia, diligentia, negligentia, avaricia, stultitia, insania, humus, mors, fames, sitis, lux, pax, salus, soboles, indoles, bilis, paupertes, fides, rabies, tussis, perniciës, vulgus, vitus, pus, ueris.

Nomina propria singularia carent plurali numero: & pluralia singulari: ut Scipio, Roma, Athenæ, Cumæ.

Deficientia appellantur ea nomina, in quibus deest variatio per casus, aut numerus: aut certis casibus desiderantur: ut fas, nefas; nil, nihil, tot, quot, pondus, præsto, nequam, opus, pro

Grammatica

pro necessitate: hoc etiam referuntur literarum nomina, ut a, b, c, cum nominibus numeri, quae a tribus usque ad centum flexi non possunt.

Vocandicae sunt nomina interrogandi, negandi, distribuendi, et selecta, sum infinitis: ut qui si quis, quisquam, nemo, nullus, ambo, uterque, alteruter, quidam, aliquis.

Fors, o fors, a fortetres hos casus habet: ex spes, a ex spes nominandi, et uocandi casus obtingit: tibi, a tibi, genitiuum et ablatiuum. Ditionem, a ditio, ne: laterem, a later: nicem, a nice: accusatiuum et ablatiuum possidem: uerum duo posteriora in plurali integra sunt.

O macti, o macti, equum in uocat: uo, utriusque numeri reperitur.

Sponteuatu, noctu, aestu, auferendi casum singularem salum habent.

Vis, uim, o uis, a ui: opis, opem, ab op: in plurali numeris integra sunt.

Suppetias, et inficias in accusandi casu innominatus.

Verba

Institutiones.

15

Verberum in ablativo singulari, et in numero multo in his omnibus casibus obtinet.

Et haec de nominibus anomalis, quae interdum lo-
tegra apud probatos auctores reperies.

De verbis Anomalis.

Anomala uerba tria sunt, sum, sero, & uolo: uo-
tila quidem plurima: sed haec frequentiora, aio; in-
quiro, quaso: & es, est, pro edis, edit: forem, ausim,
faxo, uel faxim, iust, cebo, pro dis, auc, salue: capi,
memini, odi, noui.

Aio, ais, ait, aiunt. Aiebam, dicebas, aiebat, aie-
bamus, aiebatis, aiebam. Futuro, aiens, aiis, aiat.
Imperatiuo ai, participium aientis.

Inquiro & inquam, inquis, inquit, inquilunt. In-
quiro, inquit, inquit. In futuro, inquit, in-
quirit, uel inquirit, inquit. Imperatiuo, inque, in-
quirit: futuro, inquirit.

Quaso, quosum, in primis uersus; numeri per quaso
sonis in usu est.

Es, est, pro tuis, edit, in praesenti optantis
modi

Grammaticae

modi, atq; in preterito imperfecto subiunctivi, in
essem, esses, esset, essemus, essetis, essent, inuenitur.
& in infinito esse, ac estur in passenti uoce.

Forem Forem, foret, foret, forent; pro essem, esses, esset,
essent; in presenti optantis modi, atq; in preterito
imperfecto subiungentis, Infinitus fore, pro futu-
rum esse.

Ausim Ausim, ausis, ausit, ausint.

Faxo Faxo, uel faxim, faxis, faxit, faxint; pro faciam,
uel fecero.

Infit Infit, pro. atq; uel incipit, solum reperitur in ter-
tia persona singulari indicantis modi. Item & ouat,
atq; in participio ouans.

Cedo Cedo, pro dic, uel da; secundam personam
habet imperantis modi; & cedite pro dicite.

Aue Aue, aucte, auere, auemus: salue, saluete, saluere.
Valebis & saluebis rarissime.

Coepti, memini, odi, noui, solum habent prae-
teriti indicantis modi, & tempora, quae sunt ab eo:
ut memini, memineram, meminissens, memi-
nerim

Institutiones. 16

nerim, meminero. In imperativo obtinet memento, & mementote.

A capi, est supinum captum, & captus. Ab
odi, osum, osus, & usus partici-
pia manant.

Et hæc de Etymologia.

Michael Sauer I

DE SYNTAXI, hoc est, partium ora- tionis constru- ctione.

Syntaxis est pars Grammatica, quæ orationis partes inter se ita componit, vt ex ipsis certa lege constitutis, Latina, & emendata fiat oratio. Et est duplex, propria, & figurata. Propria vocatur ea, cui nihil deest, nec redundat, nec immutatur, nec suo loco abest: vt Tu ornaſti me in ſenatu ſumis lauditus.

Figurata verò dicitur illa, cui figura inest: vt Dominus vobiscum: Hiſce oculis vidi. De qua poſtea.

Item propria duplex reperitur, Vna Intransitiua, quæ partium cõformatione tantum fit; vt Ipſe diligo: Altera transitiua, quæ affinitate fieri ſolet; vna cum re et a casuum collocatione; qualem probat Ciceronis exemplum: Fortem virum tibi commendo Brute, & frugi hominem. Hinc deniq; coaleſcit oratio.

Oratio est apta multarum vocum compositio, qua lis hæc; philosophia vera est animi medicina.

Hæc autem, perfecta est, vel imperfecta: Tum Finita vel Infinita.

B · Perfe-

Perfecta est ea, cuius perfectus est sensus: ut ille
oleum, & operam perdit.

Imperfecta ea dicitur, cuius sensus est imperfectus:
ut Quid si cœlum ruat?

Finita est, quæ constat uerbo finiti modi: ut Non
impunè feres. Infinita uero, quæ habet uerbum infinitum:
ut i. egere, & non intelligere, est negligere.

At finiti modi quatuor sunt, Indicans, Imperans, Op-
tans, & Subiungens: Infinitus autem unus.

Generalis uerborum diuisio.

VERBUM in uniuersum duplex est, personale,
& impersonale.

Personale uerbum est, quod tribus utriusq; numeri
personis coniungatur: ut Amo, Docero.

Impersonale uero, quod uariatur solum tertia per-
sona singularis: ut piget, curritur.

Uerbum personale finiti modi, ante se nominandi
casum agentem, uel patientem, cuiuslibet numeri, & per-
sonæ requirit: ut Luna de crescit: sol obscuratur.

Exce-
ptio.

Demptis tamen collectiuis nominibus: atq; duobus
singularibus aliqua coniunctione sociatis: quæ postu-
lant plurale uerbum: ut pars secant: Turba ruunt: Cœ-
cero in Epistolis. Si tu & Tullia lux nostra ualeatis,
ego et sanissimus Cicero ualemus.

Observationes tres.

DV o singulari: uinculo intercedente in usu quidem
sunt:

sunt: ut Ego & tu sumus in tuto. At collectiuis nominibus poeta utitur, historię uel scriptor. Nomina uerò illa dicuntur collectiua, quę in singulari numero multitudinem significant: ut gens, pars, senatus, turba, & eiusdem generis alia.

Infinitiu, orationis uel particula, interdum uice nominatiui ponuntur: ut Non est mentiri meum. Vivere nostrum est triste: tu re mala, si bono uale animo multum iuuat.

Pronomina ego & tu, in oratione uix adhibentur: nisi per Emphasim, aut Discretionem: ut Quid tu tibi uis? Ego non tangam meam? Emphasis fit, dum latens animi impetus uerbis fertur ex se talem uim non habentibus: ut Tu audes ista loqui?

Discretio est, cum studia inter se diuersa occurrunt: Ut, Ego lego: tu audis.

De Formis Verbi personalis.

Personalis uerbi formę, quinque sunt, uoce, ac significatione distinctę: Agens, Patiens, Neutrum, Depo-
nens, & Commune.

Agens uerbum est, quod in o, desinit: ut Amo: & habet uocem patientem in or: ut Amor. Pręter malo, nolo, uolo, & facio, cum compositis elementum a, recipientibus: ut calfacio, liquefacio: carent enim patienti uoce. Et cępi, nemini, odi, noui: quę uocẽ neutram recipiunt: reperiunturque solum in pręterito perfecto indicatiui modi, ac temporibus ab eo formati. At do, prima persona tantum patientis uocis legitur desinitum.

B ij

Patien-

Patiens	Patiens est, quod in or, finitum; agentem vocem in o, retinet: vt Amor, Amo.
Neutrū	Neutrū est, quod exit in o, tantū; quia passiuū gignit nullum: vt careo, egeo.
Depo- nens.	Depo- nens est, quod in or, finitur, & actiue signifi- cat: vt obliuiscor, recordor.
Com- mune.	Commune dicitur, quod in or, desinit, & agentis, patientisq; verbi significationem obtinet, vt Ample- ctor, osculor.

Verbi Agentis constructio.

OMNE verbum agens, ante se nominatiuum a-
gentis, & post se accusatiuum patientis personæ
postulat; vt Rex vicit hostes: Cicero; Ipse pulchrè
noui hominis naturam: Terentius; Clinia te vnicè di-
ligit.

Hic personam voco, id, quod agit, vel patitur.

Actiui verbi sex sunt species; quæ classes, vel or-
dines dicuntur. Est tamè species hoc loco eiusdem con-
structionis verborum multitudo; vt Amo, ab dico, a-
go, colo, capio, cupio, curo, duco, fero, incipio, laudo,
sumo, & similia.

Sunt igitur primæ species ea verba, quæ solum ha-
bent post se accusandi casum: vt vitia molestè fero.
Tu mirificum agis ciuem: Terentius; Chremes gen-
rum abdicat.

Secundæ species sunt verba, Accusandi, damnandi,
absolucendi,

partium Orationis 2

absoluendi, reprehendendi, implendi, emendi, vendendi, & aestimandi; Quae praeter accusandi, regunt dignendi; vel auferendi casum; Cicero; Te negligentiae accusant; Idem; Eodem te crimine condemnabo: Ille ingurgitavit se cibus, obruit se vino.

Tertia species verba, Dandi, Imperandi, nunciandi, promittendi, antepoenendi, & postponendi continent; tum haec, Suadeo, persuadeo, iurro, compositaque cum his praepositionibus, ad, in, ob, & sub: Quae dandi casui adherent; Cicero, Da nobis veniam mihi fratres: Idem, Bene imperat civibus Caesar; Cur te alius praeponeat: Terentius: Ouem lupo commisisti: Haec tibi persuadeo: Narrabis patri omnia: Referes haec amicis: Equo sponte currenti calcari a me adda: Provincia nimis dura nobis imponis: Terentius: Obde pesulum hostio: superioribus dictis, & alia subdidit.

Ad quartam speciem referuntur verba, Docendi, monendi, rogandi, petendi, vestigandi, seu calciandi: & his contraria: nimirum, exuo, spolio, excalcio: Quae duplicem accusativum recipiunt, unum personae, & alterum rei: Cicero: Te Silij causam docui: Erudij te leges belli: Mones me vitia: Terentius, Te hoc unum oro. Exuo te vestem. Sed rectius dices, exuo te vestem: spolio illum argento: Excalcio oereis: quia haec tria, accusativum rei, saepius mutant in Ablativum.

Quinta species dicuntur verba, Afficiendi, donandi, tum

in di, tum

di: tum imbuendi, onerandi: & his repugnantia, scilicet, de onero, ex inanio, leuo, subleuo: Quæ præter accusandi casum, septimum assumunt: Cicero, Affecisti me voluptate: Frater multos ciuitate donauit. Te literis & moribus imbuam: Onerasi me curis: subleuasti alios labore.

Sexta species, verba Accipiendi, auferendi, abstinendi, intelligendi, & remouendi complectitur: item hæc, disco, defendo, peto, efflagito, posteo, impetro, postulo: Quæ cum accusatiuo, sibi uindicant ablatiuum addita præpositione, a, uel ab, ex, uel de: Cicero: Accipi ab Aristocriso epistolâ tres: Abstinco me à uoluptatibus: Rẽ uerbis multorum intellexi: Cetera ex tabellario cognosces: Remoue præsidia ex his locis.

Annotatio. Eripio & adimo, sæpius datiuo, quàm ablatiuo iunguntur: Terentius: Eripuit fiduciam lenoni: Easem hosti ademit.

Observationes.

VERBIS iudicij adhaerent hæc nomina, ambo alterũ, utrumq; neutrum, in ablatiuo tantum, cum præpositione, uel ea omissa: ut Accusaris cædis? An furti? Respondebis, amobus, siue de amobus, altero, neutro, utroq; siue de utroq;. Eiusdem generis sunt, omnis, nullus, plurimus, maximus, & minimus.

Implendi uerba, impleo, depleo, expleo, ofpleo, repleo, ablatiuũ rei diuersæ cū præpositione de, uel sine ea recipiunt: ut impleui nauem de uniuersa natura fra menti:

mēti: et frumento uniuersę naturę: Repleti bibliothecā de omni genere librorū, uel libris omnis generis.

In uerbis emendi, emo, cōemo, paro, comparo, redimo: Item uendendi, uendo, reuendo, indico, addico, in-
 scribo, pretium certum septimo casu effertur: ut Emi-
 edes mille nummis aureis: Vendidi talento.

Emendi
 & ven-
 dendi.

Hi autem incerti pretij genitui, tanti, quanti, pluris, minoris: tantidem, tantius: quantilibet, quantum, quāticunq; uerbis superioribus sine substantiuis adiciuntur: ut Platonis opera ipse tāti emisquāti tu Aristotelis. Cicero: Nō uendo pluris quā alij: sed fortasse minoris. Qui adiectiuē capti semper in ablatiuo cum nci nominibus sociatur exceptis tantidē, et pluris: ut Vscis tanto pretio emi, quanto tu, uel minori.

At dimidio, duplo, nimio, minimo, plurimo, paulo, uili; per se ferē ponuntur Cicero: Prædia emisti minimo: at uendidisti plurimo. Tandem poteris aduerbiis comparandi, carius, melius, peius, uilius, uenustē, ut: ut Carē merces cōparasti: sed carius, uel melius uēdis.

Verba aestimandi, aestimo, curo, duco, facio, fio, habeo, pendo, puto, et sum, præter incerti pretij genituios, etiā his gaudent, magni, parui, minimi, maximi, nihili, plurimi, flocci, assis, lucri, huius, nauci, pili, territi; Cicero: Te ipse magni aestimo: Tu uero oēs paru ducis: Terētius: uilius nō facio: plurimi sit pecunia. Verū hi signēdi casus solēt in ablatiuos abire: præter nauci, lucri, huius: ut parasiti magno pretio aestimat cō-

Aestimā
 di.

nam; qui verò, parcè viuunt minimo pendunt: aſſis vel aſſe ducunt. Ad nihili, in ſextum caſum abit, cum præpoſitione pro, Cicero: Omnis voluptas præterita pro nihilo eſt habenda: Terentius; Me pro nihilo habet. Hæc autem, Æqui boni facio, vel conſulo: pro in bonam accipio partem: Cicroni ſunt familiariffima.

Syntaxis verbi patientis.

PATIENS verbum antecedit nominatiuus patientis perſonæ, & ſequitur ablatiuus agentis, cum præpoſitione, a, vel ab: Aut datiuus: Interdum accuſandi caſus cum præpoſitione per, vel inter: ut Virtus laudatur ab his: Vitium culpatur ab illis. Cicero: Hæc ſententia, neq; Senatui, neq; populo probatur. Idem, Res agitur per eoſdem creditores, per quos cum tu aderat, agebatur. Et pro Seſtio: Iudicium inter ſicarios committitur.

At rei inanimatæ ablatiuus elegantius abſolutè collocatur: ut Corpus labore frangitur, quiete, vel otio reficitur.

Verbi autem patientis claſſes tot ſunt, quot verbi agentis, & eodem caſu diſtinctæ: quippe verbum agentis mutatis vtriuſq; perſonæ caſibus fit patientis: alij verò caſus manent immoti: ut Ego laudo eloquentiam: Eloquentia laudatur à me. Accuſo te furti, vel furto: Tu accuſaris à me furti, vel furto. Magiſter docet illum artes ingenuas: Ille docetur à magiſtro artes ingenuas.

partium Orationis.

9

genus. Ac de alijs idem esto iudicium.

Hæc tamen absolutè leguntur: Capitis dolore vexor: Rumpor invidia: Membra contrahuntur frigore: Ictus fulmine: Afflatus numine.

Annotationes.

HÆ quidem orationes: pueri amant se: Heus magister doce me: non eodem modo, quo superiores conuerti possunt: sed hac ratione: pueri amantur à se ipsis: Heus magister, fac docear abs te.

Quæ verò constant nominibus resto carentibus, patientes fieri nulla ratione possunt: ut Fer mihi opem. Tum, nec cõmutantur hæc verba, fugio, pario, aberto, & subcolo.

Tandem, hæc passiue loquendi formulæ, capi oculis; Consternari, & linqui animo; Desiderari milites: eodem sensu manente neq; agentes fient, nisi rarissime: Cicero; Aulus Hircius ne vnum quidem militem desiderauit: pro mortuus est. Sed quæ rara sunt, notabis, non imitabere.

De verbis reciprocis.

VERBA patientis reciproca; & vim eorum habentia, in medio posita vtrinq; amplectuntur nominandi casum: ut Socrates philosophiæ fons appellatur; Plato diuinus vocatur philosophus: Aristoteles verò Peripateticæ familiæ princeps habetur.

B V

Verba

Verba uocatiua sunt, Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & uocor.

Eorum uim habent, cognominor, existimor, habeor, iudicor, prædicor, salutor, scribor, uidecor, & alia.

In uerbis gestum, præcedunt & sequuntur nominatiui: ut Ego bibo ieiunus: dormio pronus; iaceo supinus: eo tristis: ambulo lætus; euado doctus: fio sapiens: maneo uiuus; uiuo felix: Elegans extat Cicero: nis quædam oratio: Equus non existit uiuus.

Reciprocatio est alicuius in se ipsum receptio. Quæ rei est, uel casus. Reciprocatio rei fit, ubi agens, patiensq; persona idem significant; ut Pamphilus se ipsum diligit: Reciprocatio uerò casus illa dicitur, in qua casus sequitur præcedenti similis; ut Hispani semper habiti sunt bellicosissimi.

De uerbis neutris.

VERBA neutra ante se nominandi casum agentem, uel patientem requirunt, post se autem uarios casus sortiuntur: nam primæ, secundæ, & quintæ classis actionem significant: tertiæ uerò, & quartæ affectionem denotant.

Sunt igitur quinque uerbi neutrius classes.

Prima classis uerba continet, Abundantiæ & Agestatis: Quæ post se gignendi casum efflagitant, uel auferendi sine præpositione; Tertentiæ: Amore abundas. Antipho: Cicero: Villa enim abundat, lacte,

Et, caseo, melle: Idem; Illa non tam artis indigent, quam laboris: Scio planè te febrì carere: Vacare culpa, magnum est solatium.

Abundantiæ uerba sunt, abundo, diffluo, redundo, exundo: Affluo, circumfluo, exubero, scateo: quorum quatuor posteriora septimum casum solum exposcunt; ut affluo diuitiis; circumfluo bonis; exubero copiis: Liber scatet mendis.

Carco, ego, indigno, uaco, egestatis uerba dicuntur. At satago absolutè, uel cum gignendi casu usurpatur: Terentius; Clinia rerum suarum satagit: quasi dicat, sollicitus est de rebus suis.

Secunda classis complectitur, uerba commodum, diligentiam, fauorem, nocumentum, occursum, obsequium, & repugnantiam significantia: & neutra composita cum his præpositionibus, ad, con, præ, sub, in, et inter: Quæ dandi casui iunguntur: ut Ego seruiò temporì: Tu Reipublicæ consulis: Hostes muro adherent; Sibi consenti: præpollet omnibus: Subcumbit fortimæ: Figulus figulo inuidet: Interuenio dispersioni.

Tertia classis hæc habet uerba, Ardeo, flagro, caleo, palleo, rubeo, tepeo, uirco: Quæ auferendi casu sine præpositione latentur: ut Ardeo amere; Feruet ira: Cicero: Aestuo desiderio uisenda patriæ: Cæsar: Milites flagrant armis.

Huius speciei etiam sunt, uicito lacte: Et fons manat;

12 SYNTAXIS.

nat, vel fluit aqua: aut ex fonte, vel de fonte manat aut fluit aqua.

Quarta classis sunt hæc quinq; verba, exulo, fio, liceo, vapulo, veneo: Quæ prorsus verborum passivorum Syntaxim exposcunt; vt Imago fit à pictore: Va-

Annōta pulabis à parentibus, Ipse veneo à mangone. At verbis liceo & exulo persona agens rei animatæ, non adhiberi solet: diceas tamen relegor; vel in exilium mitto à prætore.

Quinta classis verba pugnandi possidet, & situm corporis, vel motum expressum significantia: Quæ post se nullo casu gaudent, nisi addita præpositione aliqua; vt Antonius disputat cum Platone: Iudex in vrbe viuit: Consul ad me venit.

Pugnandi verba sunt, certo, contendo, concurro, disputo, pugno.

Situm corporis declarant, cubo, dormio, iaceo, maneo, sedeo, sto, vigilo, vivo.

Motum expressum significant, ambulo, curro, conato, salto, surgo, uado, venio.

Attineo & pertineo, accusatiuum habent, cum præpositione ad: vt Hoc ad me attinet: Illud verò ad te pertinet.

Annōta Iam neutra verba accusandi casum admittunt, qui rem, vel actum verbi significet: vt Miseram viuo vitam: Cicero. 3. de Oratore; Vnguentum crocum olet: Terentius, Cantilenam eandem canis. Tum si ad me suram

*suram eius actus pertineat ; vt percurri stadium,
Ætatem vixi: Totam dormiui noctem.*

*Quædam autem composita, suæ præpositionis ca-
sum exposcunt : vt Adiit me: In eo gratiam : Teren-
tius, Conueni puerum Chremis: Ille capitis periculum
subiit.*

*Hæc autem, fugit me: Latet me : præterit me; vsu
probantur: vel adâita negatione.*

De constructione verbi sum.

VERBVM substantiuum vocatur, quod in con-
iungendo, vel resolucendo cæteris verbis præsidio
est: vt Amatus sum, vel fui: Tu fuisti amans.

Sum omnes ferè vsurpat casus, ac primùm nomi-
nandi ab vtraq; parte, cum res ad idem spectat: vt Ci-
cero fuit eloquens : Mercurius autem Deorum lega-
tus.

Cõstru-
ctio.

Genitiuum, multis quidem modis: vt Virtus homi-
nis est, vitium enim bruti: Sum Rema: Hodie plaris
est pecunia, quàm fama.

Datiuum simplicem, vel geminatum: vt Fortuna
multis mater est, pluribus autem nouerca: Liberali-
tas mihi fuit ornamento, tibi autem dedecori. At igno-
rantia Reipublicæ erit exitio.

Acusandi verò casum, non nisi cum præpositione ;
vt Iam diu sum apud te.

Ablatiuum deniq; sed variè: vt Homo est mira do-
strina.

*Et*rina, ac probata uita: Tu in culpa fuisti: Omnes in desiderio sumus.

Verum cum hoc nomine opus, omnibus ferè casibus iungi solet: sed nominatiuum, et ablatiuum sæpius a seiscit: ut Liber est mihi opus, & acuto præceptore: Cicero, Dux nobis opus est: Terentius: Nihil opus est hac arte, ad hanc rem, quam paros: sed fide & incertumitate.

Appendix.

SVM duobus nominatiuis postpositum proprio respondebit: Terentius: Amatum in æ amoris redintegratio est: at inter duo nomina diuersi numeri positum, cum præcedenti conuenit, Cicero; Lacrymæ sunt doloris indicium: Cæsar: p in æ legiones erant robur totius exercitus.

De compositis uerbi sum.

VERBI sum composita undecim sunt, ad ipsos directione comprehensa: Absum: adsum, desum: insum intersum: possum, præsum, profum: obsum, subsum & supersum: Quæ et si tercio casu iunguntur, præter possum; etiam aliis casibus iuncta reperies, quod exemplis probatur, è Cicerone petitis.

Tibi absui: Absum à culpa. Dicemus etiam. longè, multum, procul, paulum, ab urbe abesi. Ego uerò seculi, uellem in grauisimo meo casu adfuissem. Desisti delicta

delitas erga patriam. Inest in uerbis fides. Præfuit prouintiæ: uel in prouintia. Cōsiliū ad concordiam ciuitatis multū profuit. Quæ in re nulla subest suspicio, Nulli de inimicis supersunt.

De Verbis ad naturam pertinentibus.

HÆC uerba, pluit, ningit, grandinat, tonat, fulgurat, die scit, nocte scit, adueſperascit: et si in tertiiſ personis singularibus sæpius leguntur: omnes tamen numeros, & personas obtinent: saltem negatione adhibita.

Vocantur autem, à Grammaticis potestatis absolute: uel exemptæ actionis uerba, quia ante se nullum habent casum: post se uerò, aut absolute, aut septimo casu adhibito usurpantur: ut Cur cesso uicini ostiū pulsate? Lluies: Nuntiatum est, in Albano lapidibus pluuisse. Dices itaq; pluit lacte, uel sanguine: at sanguinem pluit, ipse dicere non ausim.

Attamen ex superioribus quædam, per uerbum fit, & est, exponuntur: ut Die scit, hoc est, dies fit, uel est: Nocte scit, nox fit, aut est.

Item hæc, aiunt, dicunt, ferunt, parem habent cum superioribus usum, ut Regem uenisse aiunt: patrem uerò obiisse dicunt.

Omne uerbum acquisitiuè positum datiuum exigit: ut ipse non omnibus dormio: sibi canit: omnibus sapit.

pit, sibi verò vni non sapit. At verbum poni acquisitiue tunc àicimus, cum vilitatem, uel damnum, voluptatem, seu molestiam significat.

Do, verto, puto, duco, & tribuo, duplicem dandi casum sæpè recipiunt: ut Hoc tibi uitio dant; Nonnulli gloriæ tribuunt: id sibi laudi putat: Hanc rem tibi ornamento ducis, quam ceteri stultitiæ vertunt.

Quoduis verbum admittit accusandi, vel auferendi casum, spatium loci, aut temporis significantem: vt Aedes nostræ à foro absunt centū passus, vel passibus; Puella sedecim annos vel annis nata est. Additur et his præpositio, Terentius, in diebus paucis Chrysis moritur: In diem viuit: Rus in quinquennium accipisti.

Verum si temporis partem significamus, sexto casu vti debemus: Cicero: Te mense proximo visam: Hymen nauigat.

Vtro tamen casu tibi vtendum sit hæc temporis ad uerba indicabunt: Quamdiu, & quampridem, accusatiuo acquiescunt: Quando euim, & quo tempore, ablatiuo: vt Quamdiu vigilasti? tres horas. Quando veniet? Hora tertia.

Quin nullum est verbum, cui addi non possit septimus casus instrumenti, causæ, pretij, & naturalis effectus: vt ille hominem ense interfecit: pallet amore; Rubescit pudore: Docet obolo: Salustius: Concordia res parue crescunt, discordia maximæ dilabuntur.

Instrumentum uerò, id est, quo aliquid fit.

Quibuslibet

Quibuslibet uerbis apponitur casus auferens agendi modum significans, absolutè, uel interueniente præpositione cum: Cicero: Longissimas uias incredibili celeritate cõfecit: Idem; Seruius me summa cum humanitate recepit.

Tandem ablatiuus absolutus omnibus uerbis iungitur, ac quatuor fit modis.

Primum duplici nomine: ut Ipse mari tranquillo nauigo: Roma consule Cicerone à coniuratione liberata fuit.

Deinde, nomine & pronomine: Cicero; Ipsa natura duce dicebat Antonius Terentius: Hæc me impulsore non fecit Here.

Tum, nomine & participio: ut Cicerone dicente mirabantur Romani: Orante Demosthenie omnes Græci stupebant.

Postremo fit pronomine & participio: ut Vos me legente garritis: illo autem dormiente luditis.

Is uerò casus etsi uariè soluitur, sæpius tamen, per Annòta
tio.
dum, aut cum, explicatur.

De uerbo Absoluto.

ABSOLVTVM uerbum est, quod per se sensum absoluit cum nominatio antecedente: ut ipse lego, amor, seruiο, miror, amplector: & est duplex, Vnum natura: & Alterum de industria.

Absoluta natura dicuntur, uerba tum neutra, tum
C deponen-

deponentia quintæ classis: hæc enim ex sua natura nul-
lum à parte posteriori habent casum: ut pater uiuit:
Frater peregrinatur.

Absoluta uerò de industria uocantur uerba illa,
quæ ex se casum obtinent, quem nos consultò amitti-
mus: ut Ego amo, Tu ebeat.

Ac tandem uerba omnia, huius naturæ sunt: diuin-
apposito carent.

De uerbis Deponentibus.

Deponens uerbum ante se actiui uerbi syntaxim
habet: post se autem uarios casus recipit; ac proinde
huius sex numerantur ordines.

Primi ordinis sunt uerba, Memoria, & Oblitio-
nis: ut Recordor; reminiscor; obliuiscor; misercor:
Quæ gignendi, uel accusandi casum expeccant: Cice-
ro; Huius meriti in me recordor: Idem: Ipsi pedestres
naualesq; pugnas recordentur: Obliuiscor iniuriæ; Ci-
cero: Curio subito totam causam oblitus est.
Idem, Misere mini huius summi, & clarissimi uiri.

Secundus ordo continet uerba, quæ pertinet ad Af-
sentationem, auxilium, fauorem, gratulationem, obse-
quium, nocuentiam, seu repugnantiam: hæc enim in un-
guentur dandi casui: Cicero: Huic reliqui consulares
assentantur: Miseris auxiliari licet: Cæsar; Medet-
tur provincia incommodis; Tullius; Tibi & Rei-
publicæ gratulor.

Ad

Ad tertium ordinem pertinent uerba, Conandi, consolandi, emendi, furandi, diffidendi, loquendi, meditando, precandi, & imprecandi, præstolandi, sequendi, uenandi: Tum hæc, calumnior, dignor, dedignor, fenerator, hortor, intueor, mereor, demereor, metior, nutuo, patior, polliceor, quæror, tueor, oblicifcor: Quæ accusandi casum deponunt: Terentius: Ego ne istud conari queam? Cicero: Me ista res consolatur in tenebris Reipublicæ: Agrum mercatus fuerat.

Quartus ordo uerba, gloriator, delector, letor, tristior, complectitur: & hæc quinque, fruor, fungor, potior, uescor, utor: Quæ cum sexto casu sine præpositione construuntur: Cicero: Tu insolenter gloriaris factis: Bonorum consiliis delector: Maximarum rerum gloria letor: Tristior iniquis temporibus: Meo fungor officio: Potitur bonis omnibus: Uescor pane: Incredibili utor patientia.

Quinti ordinis dicuntur, Gradior, ingredior, labor, peregrinor, proficiscor, reuertor, motum significantia: Cum his, concionor, cachinnor, castranentor, frumentor, iocor, philosophor, rusticor, tumultor: Quæ nullum casum admittunt, nisi iuncta præpositione: Cicero: Si ita res fert gradictur ad mortem: Ad urbem profectus est; iocor in amicos.

Sexti ordinis sunt, nascor, & orior: Quæ appetunt auferendi casum cum præpositione, d, ab, e, de

uel ex: ut *Hæc pestis homini, ab homine nascitur*; Terentius; *Tibi à me nulla est orta iniuria: dicimus etiam, uir nobili genere natus, sine præpositione.*

De Verbis communibus.

Commune uerbum, ut *Agentis, patientisq;* uerbi significationem habet, ita utriusq; syntaxim retinet; ut *Ego ueneror senem: senex ueneratur à me: Cicero; Talem animum libenter amplector.*

Huius generis sunt hæc pauca uerba, *Adulor, amplector, consolor, criminor, dignor, experior, frustror, osculor, interprtor, ueneror.*

Quædam elegantissimæ generum, & formarum mutationes.

PVEROS interim admonitos uolo, uerba unius generis, uel speciei, non ita unius esse, quin alterius esse possint: significationis: aut constructionis mutatione: ut *Memini huius rei: memini hanc rem, aut de hac re.*

Accuso te negligentia: negligentia, & de negligentia.

Cepi dolorem, cepit me dolor: & dolore captus sum. Verum si in oratione facta, per uerbum capio, loci, uel rei mentio est: locus rem continens in recto casu: res autem contenta in quarto collocabitur: ut Hoc auditorium non capit pueros: nec platea milites.

Literas

Literas regi, uel ad regem misi, aut scripsi.

Prestat tibi, uel te doctrina.

Rem tibi omnem refero, hoc est, narro: uel refero ad te de rebus meis, id est, in consultationem fero.

Admonco te officij, & de officio.

Erudio filium ius regium, iure regio: uel in iure regio. Item, erudio te ad modestiam, & de rebus omnibus.

Induo, aut uestio tibi uestem: te uestem, uel ueste.

Celo tibi hanc rem; te hanc rem, & de hac re.

Augeo, uel cumulo uxori dotem: uel uxorem dote.

Impertio tibi salutem: aut te salute.

Confert huic rei: & ad hanc rem.

Respondeo maledictis: & ad maledicta.

Ausculoto tibi: id est, obedio: Ausculoto te, hoc est, audio.

Certo tibi; uel tesum: & Certant inter se donis.

Detrahere aliquid alicui, & de aliquo.

Interdico tibi domum, uel domo: Domus mihi interdicitur.

Venit mihi in mentem eius rei: uel ea res; uel de ea re.

Misereor tui, uel tibi: Glorior de beata uita; Gloria-
tur factis: Cicero: Quasi ea, qua gloriaris, confe-
ceris.

Ei uictoriam gratulatur: & de uictoria.

Dominatur suis, & in suos: Fortuna autem in omni
re dominatur.

Bene fit, malè fit, satis fit nobis.

Sed de his satis, eiusmodi enim mutationes bonorum
authorum usus perfectè docet.

De Verbis Impersonalibus.

VERBUM Impersonale duplex est, Actiuæ
uocis unum in t, finitum: ut *Miseret, placet* : &
Alterum in r, patientis uocis: ut *Curritur, itur*.

Verbi impersonalis agētis uocis quinque sunt classes.

Primæ classis tria sunt uerba, *interest, refert, &*
est: quæ ante se gignendi casum exigunt, & post se in-
finitum; ut principis *interest urbem seruare in colu-*
mem: *Omnium refert rectè facere*: *Non est uiri sa-*
pientis dicere, non pharæam.

At hos, genitiuos, *mei, tui, sui, nostri, ue-*
stri, non admittunt ambiguitatis tollendæ causa:
quibus succedunt ablatiui, *mea, tua, sua, nostra, ue-*
stra, uel per se, uel una cum his genitiuis, ipsius, so-
lius, unius, duorum, trium, omnium: tanti, quanti, mag-
ni, parui, pluris: aut aduerbiis, multum, solum, tan-
tum: ut Mea interest legere: Vestra refert præceptori
mercedem soluere: Tua solius interest me defende-
re: Mea parui refert te hæc facere: Vestra omnium
interest, uirtutem colere: Nostra tantum refert esse
Romæ.

Nec per gignendi casum proprii nominis lo-
qui licet, hac ratione, *Mea Michaëlis interest legere:*
sed

sed meâ, qui sum Michaël: Tua minimè refert, qui es pater sœuire in filios: facta circuitione per relatiuum qui, quæ, quod, & uerbum sum, es, fui.

Est autem, illa possessionis pronomina in recto capit singulari, atq; in genere neutro: ut Tuum est, mihi ignoscere: Meum est, temporibus consulere, & uita.

Secundi ordinis dicuntur hæc, Accidit, contingit, euenit: constat, liquet, patet, conuenit, expedit, licet, libet, placet, præstat, restat, sufficit, uacat; à uerbis neutris aduicta: Quæ eum casu dandi, & infinito iunguntur: ut Accidit mihi errare: Tibi contingit ægrota-re: Nemini licet perdere Rempubicam.

Tertia species quatuor continet uerba, decet, delet, iuuat, oportet, ab agentibus orta: Quæ ante se accusandi casum, & post se infinitum expetunt; ut Oratorem irasci non decet: Te rebus omnibus abundare oportet: Iuuat me literas didicisse.

Ad quartam classsem pertinet, cœpit, debet, desinit, incipit, solet, & potest: quæ nisi adhæreant infinitis impersonalium quintæ classis, defectiua esse non possunt: hæc autem à priori accusatiuum recipiunt, à posteriori uerò infinitum uerè impersonale, eiusq; casus: ut cœpit me pœnitere cædis: Incipiat te pudere uitiorum: solet bonos pigere.

Quintus deniq; ordo, hæc possidet uerba, Misereat, pi-

get, pœnitet, tedet, pudet: quæ præter accusatiuum, genitiuo gaudet, uel infinitiui: ut *Miseret me tui*: piget me peccati, uel peccasse: suæ quæquæ fortunæ pœnitet: *Me stultitiæ meæ pudet.*

Obseruatio.

Impersonalia uerba non dubium est personalia fieri posse: modo à priori cum recto casu construuntur: præter quinti ordinis uerba: ut *Hoc uehementer interest Reipublicæ: illud parui refert: Si id tibi minus libebit, non te urgebo: Terentius: Non te hæc pudent; dixit, pro non te horum pudet?*

De uerbis Impersonalibus patientis uocis.

PASSIUE uocis uerba impersonalia, actionem significant, & ab omnibus uerbis agentibus absolute positis cadunt: sed à neutris maxime (his demptis quæ desinunt in *sco*) atquæ in sua uerba redeunt: ut *Disputatur, disputant: Viuitur, uiuunt.*

Hæc ante se, nullum recipiunt casum, post se uerò ablatiui personæ agentis habent utriusquæ numeri cum præpositione *à*, uel *ab*: ut *Disputatur ab omnibus: pugnatur à militibus. Cicero in Epistolis; Nil est inferuitum à me temporis causa.*

Interdum tamen assumunt casus uerborum, unde manarunt:

manarunt: ut seruitur à me regi. Neq; auferēdi casum desiderant, nisi cum de præficienda persona laboratur: ut statur, saltatur.

De verbis Infinitis.

VERBUM infinitum est, quod per se nullius certi numeri, nec certæ personæ reperitur; uerbo tamen indiget alterius modi: ut sensum perfectum significet: ut honestum est diuitem subuenire pauperi.

Hoc autem uerbum finitur atq; determinatur ab omnibus uerborum generibus: sed maximè à uerbis uoluntatis, sensus, principij, mediij, & finis: qualia sunt, uolo, cupio, desidero, opto: Audio, uideo, intelligo: Aggredior, incipio: pergo, perseuero: Cesso, desino: ut uolo mitius tecum agere: uideo sine premiis artes negligi: Aggredior disputare: Desinant male dicere.

Tum à rei nominibus, fas, nefas, opus: & adiectiuis cum uerbo sum sociatis; Cicero: Mibi iussa capescere fas est: Non opus est, hæc dicere: Tu dignus es honorari: Pium est Christi fidem defendere, uel defendi.

Finiri uerò nihil aliud est, quàm ad certum numerum, certamq; personam referri; ut Spero te reperisse puerum.

Infinitum exigit ante se accusatiuum, in uoce agen-

ti agentem, in patienti uerò patientem : post se autem casum sui uerbi; ut Honorificum est, ciues defendere ciuitatem. De forme iudico, te ab his uirtute superari, quos dignitate præstes.

At in oratione infiniti uerbi caue sit sermonis ambiguitas: quæ fieri solet, quoties utriusq; personæ accusans casus infinitum antecedit: ut Bonum est, magistrum discipulos diligere: quam orationem, & huiusmodi alias, tu passiuè proferes, hac ratione: Bonum est magistrum diligere à discipulis.

Quin uerba motus infinitum maximè fugit, ac proinde uenio legere non dices: sed uenio lecturus, aut lectum, aut ad legendum, aut ut legam. Item, à nomine substantiuo abhorret: nam hæc, tempus est concedere: uel ad id, quod instituimus accedere: imitatione Græcorum dicta iudicabimus. Illud deniq; cantare pares, & respondere parati, poëtis est relinquendum.

Tandem in his orationibus: Mordere clanculum: Inuidere omnes mihi: Omnes laudare, & benè dicere fortunas meas: infinitum poni pro Præterito imperfecto indicantis modi non dubium est: uel subaudiendum esse uerbum cæperunt.

De Esse, & infinitis Reciprocis.

INFINITVM esse cum reciprocis post se casum præcedenti similem postulat: ut Ego cupio esse cen-

cenfor: Tu vis haberi ædilis: ille desiderat uideri diues.

Sed iam uariis infiniti esse usus, exemplis illustretur, in hunc modum:

Si rectus antecedit infinitum esse, sequitur & alter: ut Omnes cupiunt esse philosophi: Ego autem uolo esse Orator.

Vbi uerò patrius casus cum uerbis defectiuus inter est, refert, & est, sociatur præcedet infinitum esse, casus sequens erit accusatiuus: ut Militum refert, esse bellicosos: Imperatorum enim interest, esse prudentes & fortes.

Cum datiuus præit, idem casus, uel quartus sequi debet: ut Licet nobis esse bonis, uel bonos.

Infinitum esse, huic uerbo uideor iunctum, datiuo neglecto, nominandi casum semper amat: ut Ego uideor tibi esse historicus: Tu uideris mihi esse poëta.

Quoties accusans casus est, ante infinitum esse, post alter etiam erit: ut Te esse prudentem cupimus.

Vocandi casu præcedente, collocandus erit à posteriori rectus: ut Heus Pamphile uis esse amicus?

At si auferens præceperit, idem sequitur, uel fortassis melius accusandi casus: ut Familiariter utor hoc homine uolenti esse amico: uel amicum.

Nulla

Nullo tamen casu antecedente, sequens erit semper quartus: Cicero, *præstat beneficij. quàm maleficij esse memorem.*

De Circumloquiis.

TRES hæ dictiones, circumloquium, periphrasis; & circuitio, idem significant.

Fit autem circuitio cum res multis uerbis explicatur, quæ paucis dici poterat: ut *Est uentri deditus.* Hæc quidem duplex reperitur, Vna oratoria, & Altera grammatica.

Oratoria periphrasis nascitur ex arbitrio cuiusq̃: ut hæc res mihi in mentem uenit, hoc est, memini: *Terentius*; Id anus mihi indicium fecit, id est, indicauit.

At grammatica circuitio quatuor contingit fieri modis: primum ex priori supino, & infinito ire, in agenti uoce; & iri in patienti: ut *suspicio me auditum ire Rhetoricam*: uel *Rhetoricam auditum iri à me.* Deinde, ex participio futuri in rus, & esse in agenti: & indus, cum eodem uerbo esse in patiente: ut *Credo te culturum esse literas*: uel *literas a te*, uel *tibi colendas esse.*

Periphrases cum aliis uerbis; tum his maxime gaudent: *Auguror, confido, credo, opinor, spero, suspicor.*

Fore quidem futuri temporis est, tantumq̃; nominibus

partium Orationis. 27

nibus iungitur, aut participiis in nomina translatis : ut spero te amicum, uel amatorem, uel amantem mei fore: At amaturum fore, aut uerberandum fore non dices; sed esse: quamuis Cicero sic interdum sit locutus.

De Gerundiis, Supinis, & participiis.

GERVNDIIS, supinis, & participiis nullus præponitur casus: at hæc post se casum sui uerbi asciſcunt: ut Huc ueni causa legendi libros: salutatum amicos: Est ciuis amans patriam.

De Gerundiis.

GERVNDIUM dicitur, quod in rei gerendæ administratione uersetur: Et est duplex, substantiuum & Adiectiuum.

Gerundium substantiuum est, quod ferè omnes casus habet singulares: ut seruendum Deo est; Tibi facio dicendi copiam: Omnis fortuna ferendo superanda est: Venio ad defendendum bonos; In tribuendo cuiq; suum uersatur iustitia.

Sunt itaq; in frequenti usu, gerundia in di, do, dum, finita.

Gerundiis in di, præponuntur hæc nomina substantiua, Ars, amor, copia, cura, doctrina, facultas, locus, In di, necessitas,

necessitas, ratio, scientia, studium, occasio, tempus, uoluntas: & adiectiua, certus, incertus, cupidus, peritus, & id genus alia: ut *Ars medendi utilissima est*: Cicero: *In rebus seueris non est iocandi locus*: *Non est mihi dicendi facultas*: *cupidus sum redeundi ad domum*: *peritus nauigandi*.

In do. Gerundiis in do tribuuntur hæc præpositiones in, de, è, ex, à, ab, auferendi casui seruietes: ut in dicendo *criminosa est celeritas*: *De magistratu eligendo sum sollicitus*: *Ex defenacndo gloria paratur*. At interdum absolute reperitur, ut *superanda omnis fortuna ferendo est*: *Nihil agendo homines malè agere discunt*.

In dum Gerundiis in dum apponuntur quinque præpositiones, ad, ob, propter, inter, & ante; ut *Temporis parum ad dicendum datur*: *Veni ob te uidendum*: & *propter redimendum captiuos*: *Boues ante domandum feroces*: *Inter disputandum discessit*: *uerum rectius cum Cicerone diceret, inter disputationem, inter cenam*.
Tum his seruiendum est mihi: *silendum est*, *Abeundum, aut ueniendum est*, *scribendum est*, & aliis non utimur nisi ad necessitatem significandam.

Significatio. Gerundium retinet eius uerbi, undè manat significationem. At gerundium genitiui semper actionem significat; nisi sit à uerbis tertiæ, & quartæ classis. Tum in patienti significatione à uerbis agentibus ortum interdum reperitur: ut *Athenas erudiendi gratia missus*: sed nobis minime uti licet.

Gerundium

Gerundium adiectiuum est, quod omnia genera, numeros, & casus habet, semperq; significat affectionē, ac rei nominibus adheret: ut *Voluenda dies*, hoc est, uolubilis, & *quæ uoluitur*: Opus est ad eam rem constitutendam *pecunia*, hoc est, ut ea res constituatur.

Hoc etiam gerundium prepositiones *has*, *ad*, *ob*, *propter*, *inter*, & *ante* admittit, nisi sit subiectum his uerbis, *conduco*, *curo*, *loco*, *mando*, *habeo*, *pro* *debeo*: ut *Filius regum monumentum patri faciendum locauit*. *Libros ad te mittendos curabo*: *Cæsar*: *magis consolandos, quàm necandos Venetos habuit*.

Observatio.

Gerundium adiectiuum à participio futuri in *duo*, tempore differt: Gerundium enim presentem rei administrationem significat: ut *Tenet me cura iuuentutis erudiendæ*, hoc est, quæ nunc erudiri debet: Participium uerò futuram rei administrationem denotat; ut *Cruciat me lectionis recitandæ sollicitudo*, hoc est, quæ à me recitabitur.

De supinis.

Supinum ab aduerbio *Supinè* dictum, duplex est, prius & posterius.

Prius in *uis*, desinit: ut *amatum*, uisum: iungiturq; uerbis motum ad locum, manifestum, seu latentem significantibus: post se uerò sui uerbi casum gerit: ut *Abijt piscatum*: *Venit salutatum*: *amicos*: *Do filiam nuptum*: *Admitto spectatum* *pueros*.

Hoc

Hoc etiam supinum cum uerbo est absolute ponitur: ut Actum est; cessatum est: Dictum est: Itum aut uentum est: nisi sit præteritum perfectum uerbi impersonalis.

At posterius Supinum in, u, exit: ut amatu; uisu: obtinetque significationem patientem, & nominibus appositis adheret: ac post se casum requirit nullum: ut Turpe dictu: Miserabile uisu, facile factu.

Posterius supinum tribus modis fit nomen: primo, addito nomine apposito: ut Res est digna magno risu: Altero: Gignendi casu admissio; ut Verba protulit omnium plausu dignissima: Ultimo, Subseruente præpositione: ut Nonnihil odoratu percepti.

De Participiis.

PARTICIPIA sui thematis significationem imitantur: præter argutus, cautus, circumspectus, consideratus, contentus, disertus, falsus, fluxus, ignotus, profusus, scitus, excitus, tutus, coenatus, & pransus, quæ in uoce patienti significant actionem.

Participium sui uerbi constructionem retinet: ut scribens literas: scripturus epistolam: Cicero: Ab his derelictus est, à quibus tuendus erat. Verum participia præteriti & futuri in dus, rectius datiuo, quam ablatiuo iunguntur: ut Diligendus omnibus: Terentius: Restat Chremes, qui mihi exorandus est.

At

At in his exemplis, opus est consulto, dicto, facto, maturato: participio elegantissime pro infinito utimur: ad indicandam rei celeritatem.

Tandem participium trifariam in nomen abit: primum constructione, hoc est, uerbi casu amisso: ut Cupiens pecuniæ; fugiens litium: Deinde temporis amissione: ut præceptor uenerandus est, id est, dignus uenerari: postre nò compositione: ut indiligens, indoctus, innocens, quia non dicimus, indiligo, indocto, innoceo.

De constructione nominis Substantiui.

NOMINA substantiua, quæ rem possessam; mensuram siue numerum, aut relationem ad aliquid significant: gignendi casum requirunt: ut Facundia Demosthenis; Cyathus uini: Duo millia peditum: Comes Vlyssis, Vxor fratris.

Eundem habent casum nomina rei, in tor, trix, or, for, us, iôq; desinentiâ: ut Seruator generis humani: Moderatrix imperij, expultrix uitiorum philosophia: Amor patriæ; Censor morum: contemptus mundi: Dedicatio templi. Item neutre uoces adiectuæ, positæ substantiuè; ut aliquid lucis: Nihil utilitatis: plus otij.

At quæ munus aut ministerium, generis conditionem, ac rei alicuius autorem declarant: ablatiuum exigunt cum præpositione: ut Famulus à manu: à secre-

D tis

tis: à uilla: Ex illustri familia uir: Vbi uis dona ad-
sunt tibi à Rege.

Cum gignendi, uel auferendi casu construntur no-
mina, quæ laudem in sitam in aliquo, aut uitium ali-
cui adesse significant: ut Bonæ indolis puer: uel bonæ
indole. præstantis ingenij adolescens: et præstanti in-
genio: Homo magni nasi, uel magno naso; Senex ar-
dentis auaritiæ, ardentiq; auaritia.

Obseruatio.

IOANNES de Austria barbarè: Ab Austria no-
uè: Austrius uerò, Latinè & usitatè dicitur, ac de
aliis idem erit sentiendum.

De constructione nominis Adiectiui.

HÆC adiectiua nomina: peritus, prudens, cupi-
dus, certus, emulus, ignarus, integer, inscius, com-
pos, impos, memor, immemor, potens, reus, securus, ca-
pax, tenax: particeps, expers & eiusdem generis, a-
lia: Gignendi casum regunt: ut Iuris peritus: prudens
impendingium malorum; cupidus gloriæ: Mortis
memor: tempus edax rerum.

Eandem constructionem retinent, nomina numeri,
negandi, interrogandi, & partiendi: ut primus mili-
tum: secundus conuiuiarum: Nem. o illorum; Nullus la-
tronum: Quis puerorum? Quot hominum? Vtrum ho-
runt

rum reprehendis? Alter puerorum: Vterq; nostrum: unusquisq; uestrum.

Quibus adde, & quæ ex participiis sunt nomina: ut Appetens alieni: Fugiens litium; consultus iuris: patiens inedia: oblitus sui.

Datiuo iunguntur, utilis; clarus, salutaris, inutilis, odiosus, perniciosus: iucundus, molestus, gratus, ingratus, facilis, difficilis, par, impar, affabilis, aptus, ineptus, supplex, contrarius, charus; ut Reipublicæ utilis: Clarus literis, iucundus filiis: molestus parentibus: difficilis nemini.

Gignendi, uel dandi casum efflagitant, similis, dissimilis, fidus, infidus, affinis, cognatus, socius, uicinus: ut similis matris, uel mortis: Fidus hæri, aut hæro: Affinis regis, uel regi: Vicinus urbis, aut urbi: Mens sibi conscia recti: ihero; Cum mihi conscius essem, quanti te facerem.

Hæc, utilis, aptus, ineptus, similis, dispar, accusandi, casum etiam obtinent cum præpositione: ut utilis ad rem militarem: Aptus ad literas: Dissimiles inter se; aut dispares. Item promptus, propensus, pronus, procliuus, ad libidinem, uel ad laborem: aut Gerundio quarti casus adhærēt: ut idoneus ad pugnandum: segnis ad scribendum: uehemens ad dicendum.

Cum quarto, uel sexto casu constructa reperiuntur; altus, crassus, latus, longus, profundus: ut Turris alta quingētos pedes: uel quingētis pedibus: Fosa lata

D ij Passus

passus triginta, uel passibus.

Adiectiua hæc, plenus, diues, locuples, refertus, fecundus, grauis, onustus, uacuus, inanis, dignus, fertilis, satur: gignendi, uel auferendi casum regunt: ut Fons plenus piscium, uel piscibus: Diues opum, uel opibus: Vrbs referta armorum, uel armi: terra frugum fertilis: omnium rerum satur.

Eosdem casus postulat certior: sed alteri additur præpositio, de, ut Fac me salutis tuæ: uel de tua salute certiozem: Ego autem reddam te consilij mei: uel de meo consilio certiozem.

Hæc uerò septimo casui iunguntur, cinctus gladio; cultus omni uirtutum genere: armatus patientia; insignis pietate: excellens uirtute: egregius forma; præclarus sapientia: præditus artibus ingenuus: eruditus omnibus disciplinis: contentus paucis: fretus auxilio: lætus honore: tumidus rerum successu.

De Nominibus comparatiuis.

Comparatiuum nomen est, quod uno uel pluribus sui, uel alieni generis comparatum omnes superat: dissoluiturq; in positiuum, & aduerbium magis: ut pater meus est benignior aliis, hoc est, magis benignus quam alij.

Comparatiui nominis fines sunt or, & us: fitq; hoc nomen, in nominibus secundæ Declinationis à casu gignendi singulari, addita or & us: ut Candidi, candidior,

dior, & candidius. A nominibus uerò tertiæ à datiuo iisdem adiunctis syllabis: ut Fœlicis, fœlicior, & fœlicius.

Hæc tamen anomala sunt, bonus, melior, optimus, malus, p̄ior, pessimus: magnus, maior, maximus: multus, plus, plurimus: paruus, minor, minimus; & alia. Ocyus positiuum est, citò, uel celeriter significat.

Comparatio est rei ad rem cum excessu collatio. Cuius tres sunt gradus, positiuus, ut doctus: comparatiuus, ut Doctior: superlatiuus: ut Doctissimus.

Positiua sunt ea nomina adiectiua, quorum significatio uel intendi, uel remitti potest: ut breuis, obscurus. At ingens, omnis, cunctus, summus, imus, medius hodiernis, unus: item, nomina numeri, & pronomina: cum finitis in bundus, ut sitibundus, moribundus, comparari nequeunt: quia nec auferri, nec minui potest horum significatio. Nonnullorum uerò comparationem nec probat usus.

Nomen comparatiuum auferendi casum semper re Cōstitu-
git: ut Sum fœlicior te; Honestâ mors turpi uita præ-
stantior est. Etiam huic interdum & alter auferens
casus additur excessus, aut diminutionis: ut Tribus di-
gitis est maior me: palmo te minor: pede uno illo
crassior.

In his autem hyperbole est, edacior lupo, melle dulcior, pygmeo breuior, pluma leuior, niue candidior, ocyor euro, testudine tardior, & similibus.

D iij Cum

CUM præcedit Superlatiuum, & fequitur comparatiuum, hoc, illo plus ualeat: ut Ille eft mihi chariffimus: fed in pofterum erit multò charior: Maximas nunc tibi ago gratias: at maiores habebo.

De nominibus Superlatiuis.

Superlatiuum nomen eft, quod ultimum exceffum fignificat, atq; ubi fit mentio de pluribus eiuſdem nature omnibus antefertur: ac per poſitiuum & aduerbium maximè redditur: ut Cato grauiſſimus fuit Romanorum, hoc eſt, maximè grauis.

Superlatiui terminationes in recto caſu tres ſunt: Simus, Limus, & Rinus: ut doctiſſimus, nobiliſſimus: facillimus: pauperriſſimus.

Verum à nominibus uocalem ante is, uel us, habentibus uix comparatiua, ac ſuperlatiua oriuntur: ſed loquimur, magis & maximè poſitiuis additis: ut Arduus magis, uel maximè arduus: & ſic de cæteris, Idoneus, dius, ſtrenuus, tenuis. Tenuior, & tenuiſſimus, apud Ciceronem occurrunt. Nec à participiis in dus, naſcuntur, ſed his utimur aliquo aduerbio intendendi adiecto: ut Admodum reuerendus: perquam colendus: plurimum obſeruandus: uel reuerentiſſimus, colentiſſimus, obſeruantiſſimus.

Uſus. Superlatiuum nomen Genitiuum; pluralem expetit,
uel

uel singulare nisi nominis sit collectiui: ut Eloquentissimus Oratorum Cicero: Doctissimus poetarum Virgilius: Ludouicus Viues fuit Valentinæ gentis acutissimus: Hector uero populi Troiani fortissimus. At sine apposito uim absoluti cum aduerbio maximè retinet: ut Pyri: h is est callidissimus, id est, maximè callidus.

Tandem nomina comparatiua & superlatiua, etiam positiui casum obtinent: ut Ille est mihi charissimus: Nec quisquam est illo melior, neq; amantior æqui: Fidelissimi ante omnia homini canes.

De particulis, quæ positiuo, uel Superlatiui iunguntur.

OMNIS & Cunctus positiuo, uel comparatiuo iunguntur: ut Omnes, uel cuncti boni de uirtute pulchrè iudicant: Omnes, uel cuncti meliores ita sentiunt.

Quisq; superlatiui gaudet: ut optimus quisq; id fatetur. Quisq; etiam adhæret his positiuis superlatiui carentibus, unus, decimus, singularis, & Quotus: Sed huic semper eum interrogatiue: ut Vno quoq; uerbo erras: Decimo quoq; die te uisam: Quotus quisq; Oratorum dixisset? hoc est, rarus aut nullus.

Vnusquisq; tantum positiuum amat: ut unusquisq; fortis, uel literatus me ueneratur.

Vter, soli comparatiui seruit: ut Vtrum utilius eloquentia, an sapientia?

D iij **Tan-**

Tantum, quantum, multum, parum, paulum, nimium, aliquantum: sanè, valdè, perquam, nominibus positiuis tribuuntur: ut Tantum prudens, quantum sapiens; Multum doctus parum exercitatus.

Cumparatiuis adhibentur, tantò, quantò, eò, quò, paulò, aliquantò: ut Tantò doctior, quantò facitior: Rem eò grauius ferre debes, quò merito tuo non accidit.

Longè & multò, nominibus comparatiuis, ac superlatiuis seruiunt: ut Conspèctus uester mihi multò iucundior, aut iucundissimus uidetur: Longè melior, uel optimus iudicatur; Dicimus etiam longè alius, secus, ac dissimilis.

Facilè, pro haud dubiè, superlatiuo additur, atq; his nominibus, primus, princeps, præcipuus: ut Cornelius est totius Gallie facile eloquentissimus: facile princeps uel primus.

Quàm in comparatione similes eligit casus: ut Ille auidior est gloriæ, quàm pecuniæ.

At, tam & quàm, cum in oratione sibi respòdent, tribus gradibus iungi possunt: ut Tam fortis est, quàm sapiens: Tam fortior, quàm sapientior: tam fortissimus, quàm sapientissimus.

De nominibus Deminutis.

DEMINUTVM nomen est, quod minus significans, quàm primigenium, eiusdem generis, significat.

nificationis, formæq; legitimæ esse debet: ut puerulus, puellula; tenellus, palliolum. Vnde hæc deminuta non sunt, cicercula, lenticula, musculus, tabernaculum, umbraculum, pediculus, cuniculus.

Finita uerò in aster, ut philosophaster: parasitaster imitationem significant: præter surdaster, cum idem sit, quod subsurdus.

Deminuta nomina inuenta sunt, modestia: blanditij: amplificatione, ac necessitate. Cur D
minut
inacta

De patronymicis.

NO M E N patronymicum est, quod significat filium, uel filiam, nepotem, uel neptem: aut ex posteris aliquem: ut Æacides, filia, uel neptis Æaci: Peleias, filia, uel neptis Pelei. Quibus sæpius utuntur poëtæ: alij uerò rard.

De Relatiuis.

RE L A T I U U M dictum est, eò quod rem iam positam referat, hoc est, intellectui nostro representat: & est duplex: substantiæ unum, & Accidentis alterum.

Relatiuum substantiæ est, quod antecedens substantiuum refert, ac cum eo, genere, numero, personaq; consentit: ut De ciuibus benè meretur Pompicius, qui ciuitatem defendit.

D 7 At hoc

At hoc etiam duplex inuenitur, Similitudinis alterum, quod idem refert cum suo antecedente: ut Cicero docet, qui differit. Huius generis sunt, Qui, quæ, quod, hic, is, iste, ipse, ille, idem, sui, & suus. Alterum dissimilitudinis, quod refert antecedens diuersum & consequente: sed solo numero: ut Diligo Demosthenem, & reliquos oratores. Huius natura sunt, Alius, alter, reliquus, cætera, cæterum. Quæ nomina partiuiua à quibusdam uocantur.

Appendix.

QVI, quæ, quod, inter duo nomina appellatiua positum ad utrunq; potest referri: ut Catus hominum iure sociati, qui uel quæ ciuitates appellantur. Si uerò alterum ex nominibus fuerit proprium, cum eo conuenire debet: ut Erat Oppidum, quæ olim Cumæ dicebantur. Salustius: Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

Relatiuum Accidentis est, quod refertur quidem ad antecedens adiectiuum sui generis: uerum consequenti affinitate respondet: ut Templum magnum, quantus est mons. Formica est parua, quantus est culcx. Accidentis relatiua sunt, qualis, quantus, quot, quotus, quotuplex, quotennis, cuius, cuius, cuium, & cuius.

De pronomine.

Pronomina

Pronomina quædam substantiue sumpta, gignendi casum recipiunt, illius rei quæ indicatur: ut *Id negotij; hoc causæ*: Eò loci: *Terentius: Quid hoc hominis? Quid hic ornatus est? Quid illud mali?*

At uerò, si duo in oratione præcesserint, hic ad propius: ille autè ad remotius refertur: ut *Demosthenes & Cicero principes Oratorum sunt: hic Latinorum, ille quidem Græcorum. Tum ille excellentiam quamdam significat: ut Plato ille diuinus. Iste, contemptum: ut Quid iste narrat?*

Præterea, cum aliquid nos possidere significamus, possessoris pronominebus uti solemus: ut *dolor meus, fauor tuus. At si de aliis patimur: his utimur, mei, tui, sui, nostri, & uestri: ut Sit tibi cura mei: Desiderium tui, quis feret? Memoriam sui, tenere te gaudet.*

De pronominebus Reciprocis.

RECIPROCATIO est, transitus à persona quapiam in seipsam: Et est duplex, una pronomine primigenij, & altera Deriuati.

Primigenij reciprocatio est tertiæ personæ in se ipsam reflectio: *Ut; Se ipsum amat inso-lens, ac superbus. Deriuati autem reciprocatio est;*

est, transitus à tertia persona in aliquid ab ea possessum: ut Senex diligit rem suam familiarem.

Observatio.

IMAGO mea, est; quam ego emi, & possideo: Imago uerò mei, quæ picta est, & quæ me representat: sic etiam differunt, aliquid tui, & aliquid tuum: Signum mei, & meum.

De præpositione.

PRæpositiones aliæ, pro aliis sæpius ponuntur, ut Ad ripam fluminis erat locus conuiuii idoneus, hic, iuxta uel prope significat. Marcellus se ad Cesaris pedes abiicit, rediitq; ad Calendas Februarias: in his exemplis, pro ante, & circiter inuenitur.

In, pro ad, contra, & erga, frequenter ponitur: ut In aliud tempus id planè differtur: Terentius; Nolo in illum grauius dicere: In parentes te pium esse decet.

Sub, pro ante & per, interdum reperitur: ut Rem tibi sub oculos ponam: Fortè sub id tempus pueros misi.

Annotatio. Hæc syntaxis à Græcis orta secundum Cicronem: suspecta est, atq; his modis uitari potest: ut Cicroni placet, aut uidetur: uel Cicrone auctore.

A, præponi-

A, præponitur dictionibus incipientibus à consonante: ut *A* Cicerone dicendi artem audiui. *Virgilius*: *Defenáo*, à frigore myrtos.

Ab, incipientibus à uocali, & *l*, & *r*, liquidis: et *i*, consonante; *Virgilius*: *Ab* Ioue principium *Muse*: *Ab* lege, *Ab* rege.

Abs, incipientibus à *q*, & *t*. *Terentius*: *Abs* quouis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudes: idem, *Nūquam* accedo, quin *abste* ab eā doctior.

Tandem, præpositiones semper compositæ sunt, *An*, *Con*, *Dis*, *Di*, *Re*, sc: quarum hæc est uis diligenter notanda: *An*, significat circum: ut *Ambio*, circum eo: *Con*, simul: ut, coniungo, simul iungo: *Dis*, et *Di*, uim separandi habent: ut *Dissentio*, diuersum sentio: *Dig*: ro, in diuersa gero: *Re*, iam pro retro: interdum pro iterum: nonnumquam pro contra inuenitur: ut *Redeo*, retro eo: *Reposco*, iterum posco: *Reclamo*, contra clamo. *At* *secedo*, *scorsum* cedo.

De Aduerbiis.

E*N*, & *Ecce*, demonstrandi aduerbia, nominandi, uel accusandi casum postulant: ut *En* crimen: *En* latronem: *Ecce* tempestas; *Ecce* nauem. *En* exprobanans, accusatiuo tantum ac quiescit: ut *En* hostem: *En* promissa.

Aduerbia loci, quantitatis, & temporis, patrium casum

casum habent ut *Vbi* locorum? Nusquam gentium: Quo terrarum? Cibi plurimum: Vini parum; Aliarum rerum satis. Tum temporis; Intera loci. Obuiam dandi casum admittit: ut Ille mihi obuiam uenit.

Iam alia loci aduerbia, in hunc modum distribuuntur: in loco, uel ubi: Ad locum, uel quo: à loco, uel Unde: per locum, uel qua.

Sunt igitur interrogationes quatuor, ubi, quo, unde, & qua: Est enim interrogatio rei dubiæ petitio.

De *Vbi*. *Vbi* significat rem fieri in loco sine motu: cum his aduerbijs, Hic, isthic, illis, ubi, intus, foris, ubiq;, ubicunq;, ubiq;, inibi, ibidem, infra, supra, passim, nusquam, supernè, infernè.

Omne uerbum motu carens admittit Gignendi casum proprij nominis loci minoris primæ, uel secundæ inflectionis: ut *Viues* fuit *Valentiæ* natus: *Frater Romæ* uiuit: *Castellani* ubi sunt *diserti*? *Corubæ*, *Compluti*, *Toleti*.

Item datiuum singularem nominum tertiæ declinationis: ut *Vbi* puer per id tempus mansit? *Carthagini*, *Barchinoni*, *Scetabi*, *Hispani*. At nomen pluraliter uariatum, cuiuscunq; declinationis sit, in dandi, uel auferendi casu debet collocari: ut *Vbi* artes ingenuas didicisti? *Burgis*, *Cumis*, *Balearibus*, *Athenis*.

Nominibus à item loci maioris, uel appellatiuis additur ablatiuus cum prepositione in, ut in *Gallia* amplà

pla negotia habet: In Germania diu uixit: nunc uerò in Hispania habitat. In Schola pauci sunt adolescentes: at in agro, & in platea per multi.

Rus & domus, etsi appellatiua, usum priorum sequuntur: Terentius: Ruri sese continebat. Horatius: Rure meo possum quiduis perferre. Terentius: Vna semper militiæ, et domi sumus. Sed domi alia non admittit appposita, quam Næ, tuæ, suæ, nostræ, et alienæ.

Quò, motum ad locum indicat: cui respondent, hinc, De Quo isthuc, illuc, eò, aliquid, siquò, nequò, quocumq; , quoquo, in h, o, foras, per egrè, sursum, deorsum.

Cuiusq; uerbo motum ad locum significanti succedit accusatiuus proprii nominis loci minoris sine præpositione: ut Ego Valentiam eo: Tu Romam nauigas. Nomina uerò propria maioris loci, uel appellatiua in eodem reperiuntur casu: sed intercedente præpositione, ad, uel in: ut Is proficiscitur in Germaniam: Ille ad Galliam. Cæteri in Cænobium, et ad templum iter parant.

Tum per primum supinum, & Gerundium accusandi casus; sic loqui licet, bibitum, uel lusum se contulit: aut ad bibendum, uel ludendum.

Terentius; Rus ibo: Virgilius; Ite domum.

Vnde motum è loco denotat, cum his aduerbiis, hinc, De Vnde, si hinc, illinc, inde, eminus, conminus, alicupadè, necundè, undecumq; , coelitus, foris.

Verbum omne, quo motum è loco significamus, cum

cum septimo casu construitur, nominis tamen proprii loci minoris: ut unde uenis? Cæsaraugusta, Uerda, Sigunto. Terentius: Timco ne pater iam rure redierit. Idem, Suspicor, aliquid domo abeuntem abstulisse.

In aliis autem, tam propriis, quam appellatiuis præpositio adhiberi solet: ut pater uenit ex Gallia: Auunculus ex Andro: Frater enim è Sardinia: at Mater de templo egreditur.

egua. Quâ significat per quem locum: item, & hæc aduerbia, hæc, isthæc. illhæc, nequa, siqua, quacunq̄, quaquauerus, recta, alia.

In hac interrogatione, nomina propria loci minoris septimo adduntur casui: ut Iturus Hispalim quâ transibis? Setabi: Compostellam profecturus? Teleto: Romam uerò iter facturus? Valentia, Sagunto, Dertusi, uel Dert. sa.

At propria maioris loci, uel appellatiua nomina, accusandi casum requirunt cum præpositione per: Cicero, iter in Italiam facio per Cappadociam: per forum ibat magister. Rus, & domus, semper imitantur propria.

Annotatio.

AUTORVM usus interdum propriis urbium nominibus præpositionem addit: ut Eo die Verres ad Messanam uenturus erat: Castra moui ab Iconio, Ciceronis sunt exempla: Etiam & appellatiuis sæpè

sæpè adimit: Virgilius, Italiam fato profugus, La-
uinaq; uenit littora. Sed hæc non sunt pueris ad ini-
tandum proponenda.

De Interiectione.

O diuersis adheret casibus, nimirum, nominandi,
accusandi, & uocandi: ut O magna uis ueritatis.
O insignem impudentiam. O dii immortales. O Citi-
pho, O Syre.

At ubi lenis est affectus ò reticere solet: ut Miserum
me: Deum immortalem.

Heu & proh, sæpè accusandi casum asciscunt; ut
Heu me infœlicem: Terentius; proh Deum atq; ho-
minum fidem. Ac etiam nominandi, & uocandi casus
postulant, ut Heu pietas: Heu miserande puer: proh
dolor.

Ah, Hei, & Væ, datiuum recipiunt: ut Ah tibi: Hei
mihi: Væ capiti tuo: Væ uicis.

De coniunctione.

CONIVNCTIO partes orationis coniungit,
ac sententias connectit: ut Ego et tu parces, & æ-
quales sumus.

Est, Tametsi, Quamquam, Etiam si, modo indicanti
adherent: dum in orationis principio sunt: Quamuis.
& Licet subiungenti sæpius: ut Et si uercor uicis-

ces, &c. Terentius: Tametsi hoc verum est. Cicero:
Licet mala gravissima impenderint, Reipublicæ non
deero.

Quod, præcedit coniunctiones autem & uerò: Au-
tem, sequitur porro, & non; ut Quod autem, quod ne-
ro: porro autem, non autem.

Verò, sequitur has dictiones, At, age, enim, iam,
neq; neq; nunc, quasi, sanè: & pronomina Ego, Tu,
ille: ut At uerò, Age uerò.

Ni, nisi, si, siquidem, quia, uerbis indicantis, & sub-
iungentis modi iunguntur: ut Mirum ni domi est: Te-
rentius; Pamphilam ergo huc reade, nisi ui maus
cripi.

Ergo, & igitur, brevioribus conclusionibus ser-
uiunt; ut Ergo te omnes iure amant, quia bene natus
sis: Igitur tibi gratulor de filio nato. Harum naturam
sequuntur, Itaq; Ideo, idcirco, proinde, proin, &
Quocirca.

Quare, Quapropter, & Quamobrem, longiori-
bus conclusionibus adhibentur:

An, semper interrogat; ut Est ne ille Dialecticus,
an Orator? Aut uerò aubitat; ut Nescio, etoquar; aut
sileam.

Quam, ac, & atq; sequuntur, aliter, Æquè, non
secus, simul, statim, pariter; similiter, alius, similis,
idem.

Hæc geminantur, et, et: tum, tum; partim, par-
tim,

partium Orationis. . 51

tim: simul, simul: ut Tu partim Græcus, partim Latinus fuisti.

Cum in oratione semper antecedit, Tum uerò sequitur: ut, Cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam: ut eloquentia maiore nemo agere potuerit.

De Syntaxi figurata.

C*V M de propria constructione dixerimus, modo de figurata breuissimè dicamus.*

Syntaxis figurata est, quæ à propria discedit, de defectu, excessu, ordine, & inuauatione. De defectu demonstrat eclipsis, est autem Eclipsis, necessariæ dictionis in sensu defectus: ut Non differam pluribus, scilicet, uerbis: Recta ad te uenit, hoc est, uia.

Excessum indicat Pleonasmus, fit enim cum superuacuis uerbis oneratur oratio: Virgilius, sic ore locuta est: Cicero, Accipies hoc paruum munusculum.

Ordinem perturbatum efficit Hyperbaton: ut paululum da mihi operæ: Italiam contra.

Verborum inuauationem commonstrat Anastrophe: Virgilius; Errabant acti fati maria omnia circum: pro circum maria.

At figuræ constructionis octo sunt, Appositio, Eucatio, Synthesis, Prolepsis, Synecdoche, Antiptosis, Zeugma, Syllepsis.

E ij Ap-

- 1 Appositio est figura, qua duo rei nomina in eodem casu manēt, sine coniunctione: ut Vrbs Roma; Fluius Araconius: Iesus Christus.
- 2 Euocatio fit, cum prima uel secunda persona pronominis, tertiam nominis proprii ad se euocatam sui similem facit: ut Ego Saurā doceo: Terentius: vide tu Thais, quam hic rem agit.
- 3 Synthesis fit, cum suppositum a uerbo discordat numero, ac significatione conuenit: ut pars abierunt, pro alij: aut quando rei nomen ab apposito disidet genere: ut Malum mihi esse uidetur mors, hoc est, res mala: Varium & mutabile semper fœmina. Hanc frequenter poëtæ: raro Historici: nunquam oratores usurpant.
- 4 Prolepsis est, quando partes totum sequuntur, uerbo non repetito: ut Milites pugnant, alij pro patria: alij cōtra patriam: Bonorum alia sunt animi, alia corporis, alia fortuna.
- 5 Synecdoche, dicitur, cum id, quod partis est, toti attribuitur: ut Crine ruber; niger ore. Sed poëtæ frequentius accusatiui utuntur.
- 6 Antiptosis erit, cum casus pro casu ponitur: ut Hæret, pede pes: pro pediat cœlo clamor: pro in cœlum; Sed hæc poëtarum propria sunt. Nam id genus: pro, eius generis: Omne genus: pro, omnis generis; Id temporis, pro, eo tempore; & id ætatis, pro ea ætate, Antiptosis est, sed communis omnibus scriptoribus.

Zeugma

Zeuçma fit, aũm uerbum, uel nomen adiectiuum ad-
ditum multis substantiis, uni tantum priori iungi-
tur: ut Hic illius arma, Hic currus fuit. Terentius,
Dati annuli, locus, tempus, constitutum est.

At hæc figura trifariã fit, uerbo enim præunte,
prozeuçma dicitur: ut uicit pudorem libido, timorem
audacia, rationem amentia: Interposito uerò uocatur
Mesozeuçma: ut Ætate forma deflorescit, aut mor-
bo: subsequente uerbo tamen, Hypozeuçma nuncupa-
tur: ut Neq; is tu es Catilina, ut te pudor à turpitudi-
ne, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuo-
carit.

Verũ ubi comparatio, aut similitudo erit, uer-
bum cum supposito remotiore conueniet: ut Tu uelut
cera liquefcis: Hanc rem ille ita clãrẽ actu, narraffet.
Idem fit ubi occurrit coniunctio uisũ; Terentius, Ta-
lem filium nulla, nisi tu, pareret.

Syllepsis fieri solet, quoties uerbum plurale in per-
sona tantum cum substantiuo remotiore quidem, sed
præstantiore cõsentit: aut adiectiuum cum substantiuo
in genere & casu: ut Neq; ego neq; tu fecimus: Tu et
ille disputatis.

At persona personæ: genus generi; & numerus nu-
mero præstare, debet: nam prima persona reliquis
præponitur: Secunda soli tertiæ: hæc uerò nulli.

Tum genus masculinum, foemiuino et Neutro præ-
stat; ut Cicero; Tullia, & manipia docti fuerunt.

Et

Et foemininum, neutro : ut *Cornelia* & *mancipium* sunt *candide*.

Ceterum in rebus inanimatis, & ceteris nobilitas est neutrum: ut *papyrus*, *perna*, & *atramentum* literatis necessaria sunt.

Tandem numerus pluralis antecellit singulari : ut *Virgilius* in *Bucolicis* : sunt nobis *mitia pomis*, *castanea molles*, & *præsi copia lactis*.

Et hæc de Syntaxi.

FINIS SYNTAXEOS.

DE ORDINE GRAMMATICO pueris seruando.

ORATIONIS Latine explicandæ hæc quidem erit ratio, pueris ubiq; obseruanda. Si uocatiuus erit, ab eo primum constructionem sumemus: ac etiam ab aduerbijs uocandi, hortandi, optandi, demonstrandi, & prohibendi : qualia sunt, *Heus*, *Age*, *Eia*, *Vtinam*, *Eccc*, *ne*. Tū ab *ijs*, *ubi*, *cum*, *dum*, *quando*, *donec*, *hei*, *ue*: orationem ordiri licebit. Hinc uerò ad nominandi casum ueniemus, & huic, si quid ab eo regatur, addemus: hunc proxime sequitur uerbum personale

partium Orationis. 55

personale finitum ; deinde illius casus. Iam, aduerbia
uerbis: et adiectiua substantiuis adiacentur. At, si uer-
bum impersonale fuerit, uel infinitum, ab eo fa-
ciendum erit ordinis grammatici initium,
& d' casu, quem ante se requirit.
Tandem si alia occurrant,
doccebit usus.

Vocatiuus. Cicero: Ego uerò Serui, uellem, ut scri-
bis: in meo grauiſſimo casu affuiſſes.

Ab aduerbijs,

Vocandi. Terentius, euocate hùc Daum.

Hortandi. Idem: Eia tu, cùm proximè res agentur,
quoquomodo adiudicandum ueni.

Optandi; Idem: Utinam aut hic surdus, aut hæc mu-
ta facta sit.

Demonstrandi. Virgilius: Ecce traheretur passis
Priameia uirgo crimibus. Prohibendi. Plautus: Ne iu-
ra, satis credo.

Ab impersonali: ut Regis interest, urbem seruare in
columen.

Ab infinita: ut honestum est, diuitem subuenire pau-
peri.

Atq; hætenus de ordine grammatico.

L A V S D E O.

